

afgiftelokator
Brussel X
jaargang 20
nummer 4
augustus 2000

MILIEURAMA

VENSTER OP HET VLAAMSE LEEFMILIEU

Magazine van
Bond Beter Leefmilieu
Tweekerkenstraat 47
B-1000 BRUSSEL
Tel.: 02/282.17.20
Fax: 02/230.53.89

Aquafin-fiasco vs. integraal waterbeheer 3

Vlaanderen arm aan groen 10

Nieuw label duurzaam bosbeheer 14

Ecotaks terug van weggeweest 22

Bouwovertreddingen in binnen-
en buitenland 26
28

■ Commentaar		
Aquafin ... of hoe waterzuivering niet moet	2	
■ Dossier		
Moet er nog water zijn?	3	
■ Focus		
Groen-arm Vlaanderen	10	
■ Advies		
Voorontwerpdecreet intercommunales	13	
■ Consument		
Bomen missen de boot	14	
■ Achtergrond		
Verlaging accijnzen zet ons op verkeerde weg	16	
■ Boek		
	18	
■ Milieuberichten		
	20	
■ In beweging		
Werk aan de waterwinkel	21	
■ Politiek		
Ecotaks terug op politieke agenda	22	
■ Ruimtelijke ordening		
Afbreken is rechtvaardig	26	
■ Internationaal		
	28	

commentaar

Ongetwijfeld had u zich de zomer ook nét even anders voorgesteld. Wat meer warmte misschien? Toegegeven: hier en daar een extra straaltje zon zou geen kwaad kunnen. Maar dat is buiten het grillige klimaat van ons dierbaar landje gerekend, zoals nogmaals bleek op de doorregende nationale feestdag dit jaar. *O heilig land der vaderen ...*

Water in overvloed. Op vele plaatsen in Vlaanderen heeft men het weer aan de lijve kunnen ondervinden. De luide roep om nóg grotere en nóg meer rioleringen om al dat overvloedige water te slikken, schreeuwt jammer genoeg om nóg meer problemen. Vlaams rioleringspecialist Aquafin krijgt nu al meer water te verwerken dan het kan slikken. Terwijl Aquafin zich dient te concentreren op de zuivering van ons afvalwater – overigens een activiteit waarin de onderneming nu ook al niet tot de uitblinkers in Europa behoort – lijkt de NV in de loop der jaren eerder uitgegroeid te

Aquafin ... of hoe waterzuivering *niet* moet!

zijn tot een volleerd regenwatertransporteerder. Kwestie van al het overvloedige water nog sneller in je huiskamer te krijgen blijktbaar.

Zolang de Vlaamse regering niet concreet ingaat op de Europese terechtwijzing inzake het Vlaamse waterzuiveringsbeleid en zolang Aquafin haar monopoliepositie niet ondergraven ziet door daadwerkelijk oplossingsgerichte alternatieven, zoals lokale zuivering van afvalwater en infiltratie van regenwater, hopen u en ik best dat ons land deze zomer voorlopig gespaard zal blijven van verdere nattigheid. En dan moeten herfst en winter nog aanbreken ...

Davy Polle Paulus

COLOFON

MILIEURAMA - VENSTER OP HET VLAAMSE LEEFMILIEU
20ste jaargang - verschijnt tweemaandelijks
Magazine van Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

REDACTIE EN ADMINISTRATIE
Bond Beter Leefmilieu
Twekerkenstraat 47 - 1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20 - Fax 02/230.53.89
e-mail: hostmaster@bblv.be
<http://www.bondbeterleefmilieu.be>

ABONNEMENTEN
140 BEF (los nummer)
750 BEF (jaarabonnement)
1.500 BEF (steunabonnement)
1.500 BEF (abonnement buitenland)
Betaling kan op rekeningnummer 001-1475409-18 van Bond Beter Leefmilieu vzw.

COMBI-ABONNEMENTEN
Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Danny Jacobs
Twekerkenstraat 47, 1000 Brussel

HOOFDREDACTEUR
Davy Polle Paulus

WERKTEN MEE AAN DIT NUMMER:
Esmeralda Borgo, Stefaan Clacys, Charles De Buyser, Erik Grietens, Danny Jacobs, Martine Langen, Bea Lootens, Bart Martens, Sophie Mestré, Johan Niemegeers, Davy Polle Paulus, Sandra Van Aerschot, Jo Van Assche, Johan Vandewalle, Saar Van Hauwermeiren, Set Van Houdt, Dirk Van Regenmortel, Patrick Verheyne, Willy Weyns

FOTO'S
Frans Geys, Luc Verhaegen, BBL-archief,

VORMGEVING EN DRUK
VUMpress

COPYRIGHT
Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding en kennisgeving.

ADVERTENTIES
Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertentie.

PAPIER
Milieurama wordt gedrukt op niet-gebleekt kringlooppapier, de kaft is niet-chloorgebleekt.
Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier.

DE DIEPE KLOOF TUSSEN HET AQUAFIN-FIASCO EN INTEGRAAL WATERBEHEER

Moet er nog **water** zijn?

Tekst: Willy Weyns

Foto's: Frans Geys

Koop een gigantische buis, een soort septic tank van ettelijke kilometers lang, de prijs doet er niet toe. Graaf ze in in waardevolle beekvalleien. Koppel het vuilwater van de helft van de huishoudens daarop aan, terwijl de overige drie miljoen Vlamingen nog maar wat moeten wachten, samen met regenwaterafvoer en oppervlaktewater van grachten en dergelijke. Bij droog weer ligt de brei erin te gisten en verhongeren de bacteriën die in het ontvangende zuiveringsstation de vuilvracht moeten afbreken. Bij regenweer spoelt diezelfde smurrie door en loopt alles ongezuiverd over via een 'overstort' stroomafwaarts, geplaatst vóór een van de 164 gigantische waterzuiveringsinstallaties die je bij voorkeur in een mooi stukje valleigebied hebt neergepoot. Als het nog wat harder regent, kunnen de riolen die én het afvalwater én het regenwater moeten afvoeren het watervolume niet meer aan en heeft men her en der met overstromingen te kampen. De stations werken overigens maar voor 60 procent van hun capaciteit, van het binnenkomende stikstof loopt de helft er gewoon door - tegen ruim minder dan 40 procent in Nederland -. Dat de waterkwaliteit van onze oppervlaktewaters enkel marginaal verbetert, zal je een zorg wezen. Dit is in grote lijnen het resultaat van tien jaren (1990-99) aan Aquafin-activiteit. Kostprijs: ongeveer 70 miljard BEF op rekening van de gemeenschap.

Door de aanpak van de waterzuivering in handen te geven van één vennootschap, is de overheid er wel in geslaagd in een mum van tijd een hele infrastructuur op poten te zetten. De schaalvergroting die dat met zich mee heeft gebracht, zorgde vooral in sterk verstedelijkte gebieden voor een doortastende en betaalbare aanpak. De schaalvoordelen die men met deze "economics of

scale" boekte, zijn echter ten koste gegaan van een "economics of scope", oftewel een maatgerichte aanpak. Probleem is namelijk dat Aquafin haar éézijdige rechttoe-rechtaan aanpak, met gemengde riolen die én afvalwater én regenwater afvoeren naar zeer grootschalige waterzuiveringsinstallaties, ook in landelijk gebied is gaan toepassen. Bijgevolg moeten uitgestrekte collectoren

dossier

het gemengde afvalwater van verschillende kleinere, verspreide woongebieden samenbrengen. Door de grotere afstand tussen de huizen onderling en het verzamelen van het afvalwater via kilometers lange collectoren, vindt in de landelijke gebieden een nog veel grotere bezinking van de vuilvracht plaats. Bovendien ligt het regenwateraanbod per bewoner van het platteland veel hoger door de grotere omvang van de huizen, verharde opritten, meer wegen per inwoner, ... De capaciteitsproblemen en het probleem van de overstorten bij de afvoer van water bij overtollige regenval stellen zich daarom veel scherper in deze rurale gebieden. Aan efficiëntere en goedkopere systemen die bijvoorbeeld stoelen op een volledige afkoppeling van het regenwater met het oog op plaatselijke infiltratie en een uitsluitende collectering van het afvalwater via een vuilwaterbuis van kleine diameter naar een dichtbijgelegen kleinschalige waterzuiveringsinstallatie, worden door mastodont Aquafin echter geen kansen geboden. Aquafin wordt meer en meer Aquatrans: een vennootschap die zich vooral bezighoudt met het transporteren van regenwater.

Van Sobemap tot Wallström

Niet alleen de milieubeweging staat kritisch tegenover de aanpak van Aquafin. Toen Sobemap in 1989 in opdracht van de overheid Aquafin doorlichtte, was de diagnose hard. Termen als 'ondoeltreffende en ondoelmatige uitbouw en gebruik van de zuiveringsinfrastructuur, tekort aan managementcapaciteiten, ongecoördineerde planning, ...' waren niet van de lucht (Sobemap, mei 1989). Maar er was nog een Europese ingebrekestelling nodig, alvorens de top van Aquafin werd vervangen.

Die ingebrekestelling kwam er begin dit jaar. De slechte zuiveringsprestaties van Aquafin, de onvoldoende uitbouw van de waterzuiveringsinfrastructuur, het achterblijven van installaties voor het verwijderen van nutriënten, zijn duidelijk niet naar de zin van Europees Commissaris voor Leefmilieu, Margot Wallström. Sinds de ingebrekestelling gingen de poppen aan het dansen. Vervanging aan de top van Aquafin, hoorzittingen in het Vlaams Parlement, voorstellen van minister Dua ... Om te weten wat het allemaal heeft teweeggebracht, zullen we moeten wachten tot na de komkommertijd, wanneer de Vlaamse regering een beslissing treft.

Non-milieuscenario

De ondoelmatige werking van de zuiveringsstations – die door verdunning met regenwater of bezinking van organisch materiaal te weinig vuilvracht binnenkrijgen of bij hevige regenval de toevoer niet kunnen slikken en het water ongezuiverd overstorten – heeft vooral te maken met de gevolgde planningsmethodologie. Deze maakt gebruik van een eenzijdige technologiematrix die voor alle oplossingen leidt tot hetzelfde technologische antwoord: gemengde afvoer, grootschalige centrale actiefslibzuiveringsinstallaties, betonnen collectoren, gravitaire afvoer, In de gebieden waar zulke centralistische zuiveringsconcepten van toepassing zijn, leidt dit tot een aantasting van de natuurwaarden, terwijl andere zuiveringsconcepten veel goedkoper, efficiënter en sneller realiseerbaar zijn.

Van een milieueffectenrapport (MER) is bovendien alleen maar sprake in de laatste fase van het planningsproces, wanneer uit de verschillende alternatieve zuiveringsscenario's – die door

Aquafin zelf in een zogenaamde scenarioanalyse worden vergeleken – reeds de keuze voor een in een technisch plan verder uitgewerkt scenario is gemaakt. Ecologie weegt niet door in de besluitvorming.

De voorziene inspraakronde in de bekkencomités is ook al niet van die aard om tot een meer evenwichtige keuze van zuiveringsscenario te komen. Het gamma van mogelijke alternatieve scenario's is vooraf beperkt en maakt geen deel uit van de inspraakronde. De besprekingen gebeuren op basis van hoogtechnische dossiers die voor de niet-ingewijde deelnemer vaak onleesbaar zijn. De samenstelling en werking van de bekkencomités is zeer variabel. Het is nog steeds wachten op het decreet integraal waterbeheer om de samenstelling en plaats van de bekkencomités in de besluitvorming wettelijk en eenduidig vast te leggen.

Zoveel duurder

De grootschalige aanpak van Aquafin en de keuze om ook het regenwater mee te transporteren, maakt de uitbouw van een infrastructuur voor collectering en zuivering ook zeer prijzig. Om het gehele programma voor Vlaanderen af te werken zijn nog eens over de tweehonderd miljard nodig. Totale investeringskost: bij benadering 300 miljard, met de financiële kosten meegerekend zelfs ruim het dubbele. Daarbovenop nog eens over de honderd miljard exploitatiekosten (inclusief slibverwerking) brengt het totaal tegen het jaar 2020 rond de 750 miljard. Het gaat hier natuurlijk over een voorlopige berekening, die uitsluitend grootteorden aangeeft. In werkelijkheid zijn de bedragen allicht nog hoger. Als je daar, al was het maar procenten op bespaart, recupereert je heel wat openbare uitgaven. Volgens het huidige investeringsritme van 12 miljard per jaar zal het waterzuiveringsprogramma volgens het totnog-toe aangehouden concept in zijn geheel maar liefst drie decennia in beslag nemen (1991-2020).

De dure kostprijs en de trage uitvoering is volgens Aquafin grotendeels te wijden aan de 'oververhitting' van de krappe markt. Deze oververhitting wordt natuurlijk wel grotendeels zelf veroorzaakt door de stereotype, grootschalige, gecentraliseerde betonaanpak, waarbij men steeds bij dezelfde cluster van studiebureaus en aannemers terecht komt.

Waakhond van de regering bijt

Net voor de zomervakantie bracht Bruno Beels – de bijzondere gevolmachtigde van de Vlaamse regering bij Aquafin – zijn analyse van de werking van 10 jaar Aquafin naar buiten. De diagnose is hard. Een bloemlezing:

- *management is exoneratiegericht, risico-aversief en berustend in het command and control model over de gehele investeringscyclus;*
- *management 'ondergaat' teveel de problemen als 'onbeheersbare externe omgevingsfactoren' en is te weinig assertief in probleemoplossende initiatieven;*
- *organisatieconcept legt te zware nadruk op nieuwbouwactiviteiten en te weinig op integrale waardenketen bedrijf en finale output; onvoldoende helikoptervisie; onvoldoende gericht op finale doelstellingen van sanering afvalwaters op kostenefficiënte wijze;*

- *erelonen studiebureaus zijn COMFORTABEL;*
- *Management is te 'voorzichtig', staat 'te dicht bij' de studiebureaus en is onvoldoende gemotiveerd tot optimalisaties;*

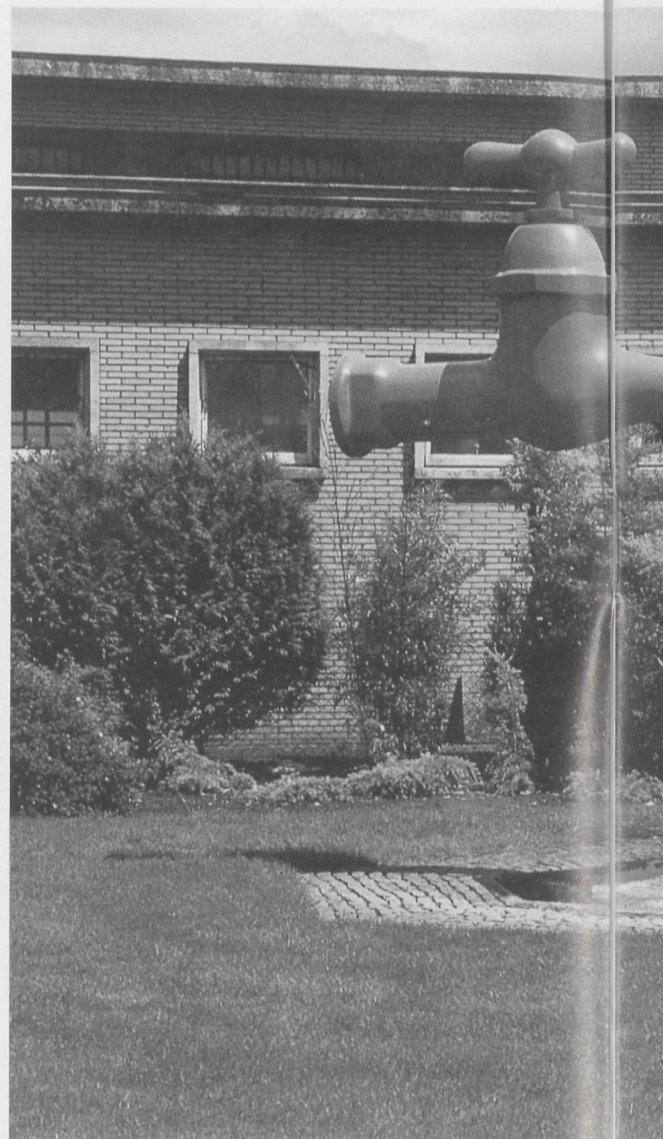
Verder stelt de gevolmachtigde dat de toegekende risicopremie van 5 procent geenszins in verhouding staat tot de werkelijk gedragen risico's. Door de monopoliepositie bestaat er bijvoorbeeld geen marktrisico. Overheidsgaranties dekken bovendien zowat alle andere risico's (financiële risico's, liquiditeitsrisico's, verliesrisico bij contractverbreking, risico bij faillissement). Risico's bij het niet halen van resultaten worden ingedekt doordat overheid gemakkelijk zogenaamde 'exoneraties' toestaat. Met andere woorden: de risicopremie van 5 procent is een mooi cadeautje voor de aandeelhouders.

Conceptmonopolie Aquafin doorbreken

Andere zuiveringsconcepten bieden – vooral in landelijke gebieden – ecologische en economische voordelen. In een zero tolerance-beleid, waarbij al het regenwater met het oog op plaatselijke infiltratie van het vuilwater wordt afgekoppeld, kan het vuilwater met veel goedkopere en kleinere kunststofbuizen worden gecollecteerd. Bovendien kunnen deze kunststofbuizen – in tegenstelling tot de klassieke betonnen buizen – veel makkelijker worden aangelegd in bermen en onder fiets- of voetpaden, zodat niet steeds een volledig wegdek moet worden opgebroken. Dit verhoogt de uitbouwsnelheid van de vuilwatercollectering aanzienlijk. Door de combinatie van deze kleine doormeters met persleidingen kan ook de topografie van het landschap beter gevolgd worden, waardoor schade aan valleigebieden en waardevolle 'wetlands' kan voorkomen worden. In gebieden waar het afvalwater op dergelijke wijze wordt gecollecteerd, moet wel iedereen ingeschakeld worden: de afkoppeling van regenwater moet hier verplicht worden. De door minister van Leefmilieu Dua voorgestelde vrijblijvende stimulering van de afkoppeling via verminderde afvalwaterheffing of subsidies volstaat niet.

Infiltratie versus scheiding

Het scheiden van afvalwater en regenwater moet niet gedwongen via ontdubbelde betonnen afwateringsbuizen gebeuren. Lokale infiltratie van het afgekoppelde regenwater via infiltratiebuizen en -bekkens, via natuurlijke grachtenstelsels of via zogenaamde WADI's (waterafvoer- en drainage-installaties) sluiten veel beter aan bij het concept van een integraal waterbeheer en zijn bovendien veel goedkoper. Slechts door een plaatselijke infiltratie van regenwater kunnen ook andere milieu-problemen die samengaan met de grootschalige aanpak van Aquafin worden tegengegaan. Het gaat hier onder meer om de overstromingsproblemen die rijzen bij overvloedige regenval en de verdroging die optreedt tijdens de zomermaanden.

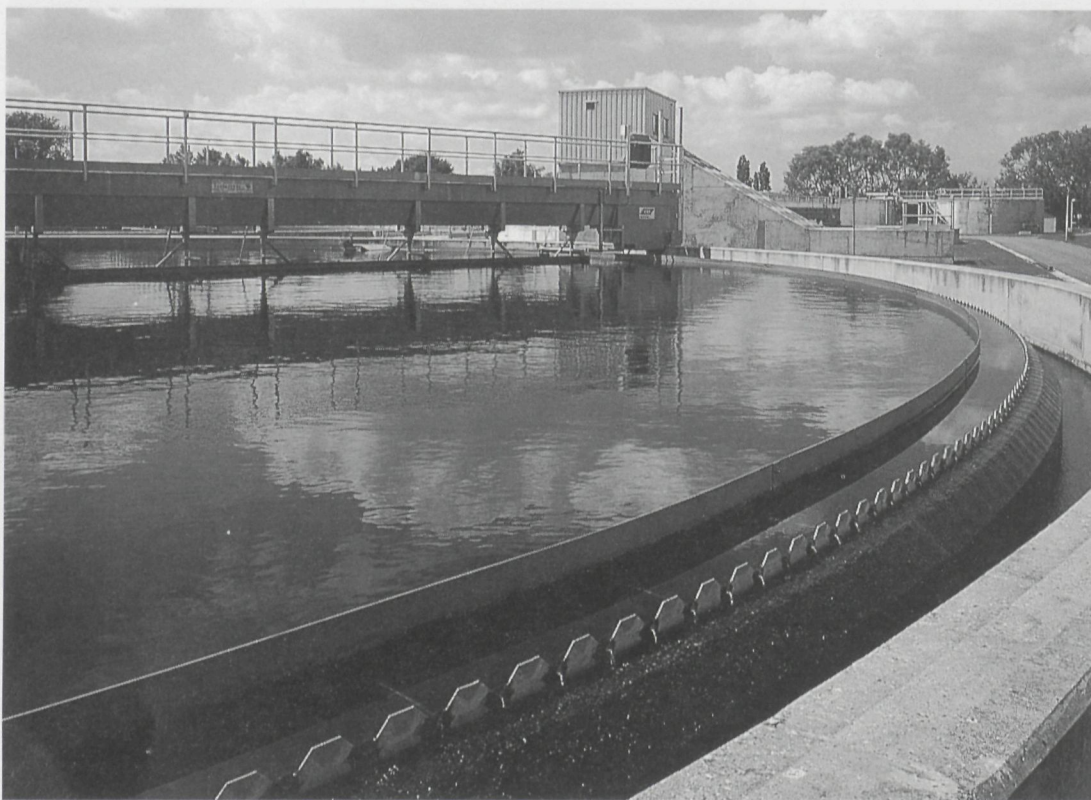

den. Deze problemen worden bij een gescheiden stelsel niet aangepakt: ook een aparte regenwaterbuis kan een overmaat aan regenwater niet slikken en zorgt door de zeer snelle afvoer voor een veel te snelle stijging van het waterpeil in de ontvangende waterlopen. Het kunstmatig afvoeren van regenwater naar oppervlaktewater zorgt in droge perioden dan weer voor een onvoldoende voeding van het grondwater. Afkoppeling van regenwater moet dus samengaan met plaatselijke infiltratie!

Het afvalwater van gehuchten en kleine dorpsgemeenschappen in het buitengebied, kan in vele gevallen ook beter lokaal worden gezuiverd, in plaats van het via lange collectoren af te voeren naar een centrale waterzuiveringsinstallatie. Bij een dergelijke meerschallige aanpak worden vele lange, prioritaire verbinderriolen en collectoren overbodig. De decentrale, kleinschalige zuiveringsinstallaties zullen op andere criteria kunnen ingeplant worden dan de lage ligging, die bij de overwegend gravitaire aanpak doorslaggevend was.

Zoveel goedkoper, sneller, kwalitatiever

Met een veelheid aan technische oplossingen, die zeker in de landelijke zones decentraal en flexibel inspelen op de lokale context, spreek je een veel uitgebreider en gevarieerder aanbod op de markt aan. Verschillende systemen van opvang, trans-

port en kleinschalige waterzuivering krijgen dan een kans. Minder, dunnere en kortere buizen voor collectering en transport van louter afvalwater zijn alleszins veel goedkoper dan het gangbare model. Voor het bepalen van de optimale schaal van een kleinschalige waterzuiveringsinstallatie, is er een break-even point te vinden tus-

sen de kost per 'inwonerequivalent' die voor kleinschalige stations hoger ligt en hogere kost voor collectering over grotere afstand. Om analoge redenen zullen de individuele installaties (IBA's) de uitzondering moeten blijven en zal men allicht collectief zuiveren vanaf het punt waar dit economisch en technisch te verantwoorden is. Ook de graafwerken voor dunne buizen zijn zoveel goedkoper als de belangrijke wegeniswerken voor grote betonnen riolen, waar we mee vertrouwd zijn geworden. Voorzichtige berekeningen laten vermoeden dat het alternatief waarschijnlijk de helft goedkoper zal zijn.

Een meer kleinschalige en gedecentraliseerde aanpak overal waar die te verantwoorden is, geeft minder problemen van ruimtelijke ordening en dus minder vertragingen. De helft goedkoper betekent ook dat met dezelfde middelen, dubbel zoveel kan gerealiseerd worden binnen dezelfde tijdperiode. Een grotere waaier van het aanbod op de markt aanspreken maakt het mogelijk dat veel meer werken in parallel kunnen ondernomen worden.

Bij het opengooien van het beleid naar een meer-schalige, decentrale, flexibele aanpak, is het garanderen van de kwaliteit van realisatie en exploitatie over lange termijn van essentieel belang. Een certificering van systemen kan daar een antwoord op bieden. Het veralgemenen van zogenaamde 'BOOT'-contracten - contracten die de bouw (built), het bezit (own) en de exploitatie (operate) voor bijvoorbeeld 30 jaar in handen van één private partner geven, waarna het geheel aan de gemeenschap wordt overgedragen - garandeert een langdurige goede werking en voorkomt verdoken kosten of gebreken. De gemeenten en particulieren moeten zich daarbij kunnen beroepen op een steunpunt regenwaterinfiltratie, afvalwatercollectering en kleinschalige waterzuivering.

Participatief scenario

Om de nieuwe zuiveringsvisie vorm te geven, zal de overheid in eerste instantie op basis van objectieve criteria de zuiveringszones opnieuw moeten gaan afbakenen en dit met het oog op de afsplitsing van kleinschalige zuiveringsgebieden. Dan

MILIEUORGANISATIE 'T UILEKOT SLEEPT AQUAFIN VOOR DE RECHTBANK

Milieuorganisaties laten het wanbeleid van Aquafin niet zomaar over hun kant gaan. De milieuvereniging 't Uilekot uit Herzele leidde namens het DenderAktieKomitee een proces in tegen Aquafin voor de rechtbank van Oudenaarde. Het proces draait rond het zuiveringsstation van Oudenaarde dat zowel de vergunningsvoorwaarden, de Vlare-normen als de normen uit de Europese Richtlijn overschrijdt. De vzw eist een dwangsom van 50 000 BEF per dag indien na zes maand de normen niet zijn gehaald. Het milieu mag niet de dupe zijn van verkeerde beleidskeuzes en het prioritair stellen van Europese economische doelstellingen (Maasrichtnormen) boven Europese milieunormen. Als het proces succes heeft, moet dat zeker ook andere regionale milieuorganisaties kunnen bewegen om ook in hun werkingsgebied juridisch op te treden tegen illegaal opererende zuiveringsstations. De sanering van bestaande installaties moet veel meer aandacht krijgen. Van het budget van 11 miljard BEF dat Aquafin ter beschikking kreeg om de van VMM overgenomen installaties aan te passen aan de Europese normen, werd tot nog toe slechts 1 miljard werkelijk geïnvesteerd!

'HET BESTE ONDER DE ZON'

AEC-SMT-WAGNER EN CO

levert u:

THERMISCHE ENERGIE

Zonneboilers voor warmwater en verwarming met uitgebreide keurings- en testrapporten - ISO9001 norm.

Uw warmte is niet gratis!! Maar wel vlug terug te verdienen. Hoelang?

Dit wordt u gratis uitgerekend.

10 jaar waarborg

FOTOVOLTAÏSCHE ENERGIE

Voor autonoom gebruik als voor net-toevoeging (gridpower).

Solarmodulen met saturnetechnologie.

20 jaar waarborg

REGENWATER SYSTEMEN

Filters-pompsystemen - Kwaliteits regenwatertanken.

Alles uit roestvrij materiaal, geluidsniveau lager dan 50dba.

SENERTEC WKK

Een warmtekrachtkoppeling voor kleine verbruikers voor verwarming en electriciteit met een levensduur van meer dan 80.000 uren.

SUNPIPE

Voor het verlichten van donkere plaatsen met daglicht.

Geen verbruik van energie - eenvoudige installatie - geen onderhoud.

10 jaar waarborg

Uitgebreide documentatie met prijzen.

Schrijf, bel of fax naar:

AEC-SMT NV Beerten

Kuringersteenweg 283

3500 HASSELT

Tel. 011/87.16.26 - Fax 011/25.24.29

DE HOOGSTE KWALITEIT
VOOR DE BESTE PRIJS.

Ondernemen met kennis van milieuzaken

Vakbeurs voor milieu, energie en arbeidsveiligheid

open: 10.00u. - 18.00u.

Bereid uw bezoek aan IFEST voor via een bezoek aan de website:

- alle praktische inlichtingen over de beurs
- aanbod op IFEST en deelnemende exposanten
- meer uitleg over de beursthema's innovatie, interactie en informatie
- algemene milieuinformatie en interessante milieulinks
- hoe u zich kan registreren op I-zine, het maandelijks elektronisch milieumagazine

On-line Ifesten, het hele jaar door...: www.ifest.be

Voor de algemene informatiefolder en een reductiekaart, vul onderstaande strook in en fax naar: +32(0)9/241 94 95

Naam:		Voornaam:	
Firma:			
Straat:		Nr.:	
Postcode:		Stad:	
		Land:	
Tel.:		Fax:	
e-mail:			

Meer info? Tel. +32(0)70/233 153 - e-mail: ifest@flandersexpo.be
Flanders Expo, Maaltekouter 1, 9051 Gent, België

24-27 OKTOBER 2000

(vervolg van pagina 7)

kan voor elk nog niet uitgerust zuiveringsgebied een scenarioanalyse worden opgemaakt waarin een brede waaier aan alternatieve zuiveringsscenario's worden onderzocht. Het is van groot belang om reeds bij de ontwerp scenarioanalyse de bekkencomités te betrekken en de weerhouden scenario's aan een vergelijkende MER te onderwerpen. Een strategisch MER op dit niveau is veel essentiëler dan het huidig project-MER op het niveau van de uiteindelijk gekozen technische variant. Uiteindelijk kan het bekkencomité op basis de resultaten van de scenarioanalyse en het vergelijkend MER een definitief advies geven over het gewenste zuiveringsscenario. Een betere betrokkenheid van de bekkencomités bij de besluitvorming en een wettelijke onderbouwing van de planmatige en bekkengerichte aanpak maakt een maatschappelijke inbreng, toetsing en sturing mogelijk en zorgt ervoor dat er een ambtelijke afstemming kan plaatsvinden.

Via de bekkencomités kan het waterzuiveringsbeleid worden ingepast in een watersysteemvisie op bekkenniveau. Daarbij kan bij de keuze van inplantingsplaats voor een waterzuiveringsinstallatie rekening gehouden worden met het effect op de ontvangende waterloop of op de structuur en landschapkenmerken van die waterloop. Een inpassing in een integrale watersysteemvisie maakt ook een koppeling mogelijk van infiltratieprojecten aan natuurontwikkeling, kan natuurlijke overstromingsgebieden aanwenden voor een verdere verwijdering van de nog geloosde nutriënten via natuurlijke denitrificatieprocessen en benut kansen inzake rationeel watergebruik - door bijvoorbeeld 'grijswatercircuits' op te zetten in industriezones -.

Gemeenten

Op lokaal niveau lijkt de gemeente het best geplaatst om de burgers van meet af aan in de huis-aan-huisprojecten van inventarisatie, afkoppeling van regenwater, kleinschalige collectering van afvalwater, inplanting van kleinschalige waterzuiveringsinstallaties (KWZI's) en de realisatie van IBA's te betrekken. De milieubeweging is er zelfs voor te vinden de bevoegdheid van de gemeenten inzake kleinschalige waterzuivering uit te breiden. Nu zijn de gemeenten enkel bevoegd om zuiveringsinstallaties tot 500 inwonerequivalenten te bouwen en te exploiteren. Een belangrijke groep van KWZI's valt daarmee buiten het bereik van de gemeenten. Juist in die categorie ressorteren veel installaties die geschikt zijn om de afgesplitste kleinschalige zuiveringsgebieden te bedienen. Om ook hier een stereotype uniforme aanpak door Aquafin te vermijden en toch een zekere marktwerking mogelijk te maken, zou de bevoegdheid van de gemeenten rond KWZI's moeten opgetrokken tot installaties van 2 000 inwonerequivalenten. De investerings- en exploitatiekosten van deze installaties moeten bovendien haast volledig gesubsidieerd worden. Momenteel worden die investeringskosten slechts voor de helft gesubsidieerd in tegenstelling tot Aquafinkosten, die volledig door de Vlaamse overheid worden gedragen. Gemeenten moeten ook kunnen rekenen op een technische ondersteuning en begeleiding door een onafhankelijk steunpunt. Er moet wel decretaal voorzien worden dat de Vlaamse overheid in de plaats kan treden van die gemeenten die achterblijven of afzien van de geboden mogelijkheden.

Wat heeft de regering in petto?

In welke mate strookt nu de reeds door minister Dua aangekondigde kentering in het waterzuiveringsbeleid met deze nieuwe visie? De regering heeft beslist de overeenkomst met Aquafin opnieuw op de onderhandelingsagenda te plaatsen. Krachtdlijnen zijn homogene takenpakketten en vergoeding van Aquafin naar het geleverde zuiveringsrendement. Dit laatste lijkt een interessante aanpak, een veelbelovende stap voorwaarts in vergelijking met het verleden. Wat de homogene takenpakketten betreft, verbaast het de milieubeweging dat bij dezelfde vaststelling van ondoorzichtige verstrengeling tussen beleid en planning enerzijds en uitvoering anderzijds en tenslotte controle en handhaving, de minister een volledig tegengestelde weg bewandelt. Terwijl de milieubeweging pleit voor een radicale scheiding der machten, tussen visie en planning (overheid), uitvoering (Aquafin in vrije markt) en controle (overheid), blijkt de minister wel te winnen voor nog meer planning in handen van Aquafin. De planning wordt in het voorstel van minister Dua volledig aan Aquafin 'uitbesteed'. Die tekent per bekken in een 'masterplan' de gewenste zuiveringsinfrastructuur voor alle zuiveringszones uit. Vanuit oogpunt van 'responsabilisering' bieden eenduidige takenpakketten misschien voordelen. De maatschappelijke betrokkenheid bij de planning en de inpassing - via bekkencomités en bekkenbeheerplannen - van het zuiveringsbeleid in een integrale watersysteemvisie schieten er echter bij in. Door niet de overheid (VMM) maar de uitvoerder (Aquafin) de gewenste zuiveringsinfrastructuur te laten vastleggen, wordt de sturing van het integraal waterbeleid grotendeels uit handen gegeven.

Dat is op zijn zachts gezegd ongebruikelijk. In het afvalbeleid bijvoorbeeld is het wel degelijk de overheid (OVAM) die voor de planning instaat (door middel van zogenaamde sectorale uitvoeringsplannen) en de dochters van de Vlaamse Milieuholding (waaronder INDAYER) die een stuk van de uitvoering op zich kunnen nemen. Hier wordt het toch ook niet aan INDAYER overgelaten om uit te maken hoeveel verbrandingsovens er op welke plaats moeten bijkomen? Het voorstel tot uitbesteding van de planning aan Aquafin biedt onvoldoende garanties voor een radicaal nieuwe beleidsvisie en een betere maatschappelijke betrokkenheid in het planproces. Benieuwd hoe het Vlaams parlement daar in het najaar tegenaan zal kijken. ■

STAPPENPLANNEN VOOR MEER EN BETERE NATUUR

Groen-arm Vlaanderen

Tekst: Erik Grietens

Vlaanderen is een dichtbevolkte en sterk verstedelijkte regio. Elk jaar wordt zo'n 5000 hectare ingenomen door nieuwe bebouwing. Op de gewestplannen staan 227 000 hectare ingekleurd als woongebied, 55 000 hectare als industriegebied. Ook buiten de woon- en industriezones zijn woningen, winkels en bedrijven lukraak als confetti over Vlaanderen uitgestrooid. Hoeveel zonevreemde gebouwen er juist opgetrokken zijn in landbouwgebieden valt onmogelijk te achterhalen. Daarbovenop hebben we het dichtste wegennet van gans Europa en meer dan 5.000 kilometer lintbebouwing. Een blik op onderstaande kaart van de bestaande bebouwing in Vlaanderen, maakt veel duidelijk. Open, niet-bebouwde ruimte is in onze regio een schaars goed.

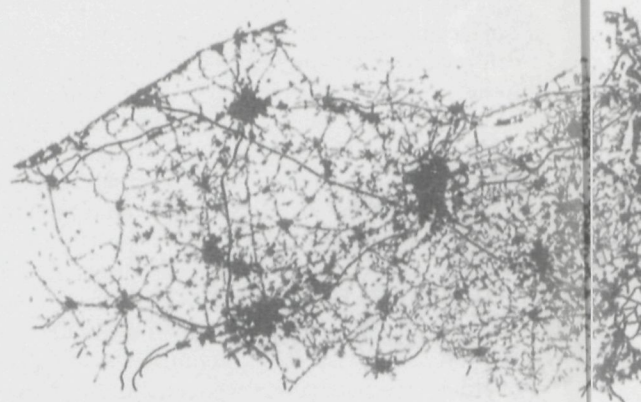
Vlaanderen is dus niet bepaald een groene streek. Met 8 procent beboste oppervlakte is ons landsdeelte, na Ierland, het bosarmste gebied van Europa. In Oost- en West-Vlaanderen zijn respectievelijk zelfs maar 4 en 2 procent van de totale oppervlakte bebost! Bovendien zijn de Vlaamse bossen klein en sterk versnipperd. Zo bedraagt de gemiddelde oppervlakte maar 20 hectare. Slechts 19 bossen hebben een oppervlakte van meer dan 400 hectare.

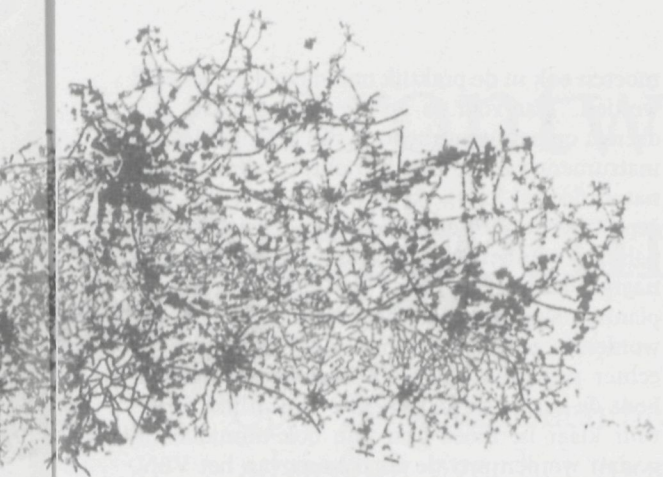
Ook de natuurgebieden die ons nog resten zijn klein en versnipperd. Bijna de helft van de natuurgebieden op het gewestplan zijn kleiner dan 5 hectare, drie kwart is kleiner dan 20 ha, slechts 30 gebieden (vooral aan de grenzen van Vlaanderen) zijn groter dan 500 ha. Vandaag is ongeveer 1 procent (1%) van de Vlaamse oppervlakte officieel erkend en in beheer als natuurreserveaat. In Nederland, een land met een vergelijkbare bevolkingsdichtheid, is dat 7 procent. Op de gewestplannen is vandaag ongeveer 43 000 ha aangeduid als bosgebied en 115 000 hectare als natuur- en groengebied ingekleurd, wat overeenkomt met 11 procent van de Vlaamse oppervlakte. In de praktijk is een flinke hap van deze groene zones - een kleine 20 procent - echter in gebruik als intensief landbouwgebied met akkers en soortenarm grasland.

Verschrallen, verzuren, vermesten, verdrogen, ...

Ook met de kwaliteit van natuur en bos is het slecht gesteld. Door schaalvergroting annex ruilverkaveling in de landbouw verliest de natuur haar samenhang omdat natuurlijke verbindingen tussen gebieden onderling wegvallen. Landschappen van de kust tot het Maasland beginnen steeds meer op elkaar te lijken omdat hagen en houtkanten worden gekapt, veedrinkpoelen worden gedempt of natuurlijk kronkelende beken worden rechtgetrokken. Daarnaast zorgt een te grote veestapel voor vermesting en verschralling van kwetsbare natuurgebieden en voor een slechte waterkwaliteit in grachten, beken en rivieren. Luchtvervuiling door verkeer, landbouw en industrie is verantwoordelijk voor verzuring van onze veelvuldige regen. Waterwinning en drainage van landbouwgebieden maken dat natuurgebieden verdrogen. En tenslotte zorgt de steeds groter wordende recreatiedruk op overblijvende natuurgebieden voor het verdwijnen van rust en stilte.

Het resultaat van dat alles is dan ook weinig hoopgevend: uit het Natuurrapport Vlaanderen blijkt dat reeds een kwart van de dagvlinders in Vlaanderen is uitgestorven, dat vier vogelsoorten definitief verdwenen zijn, dat de populaties aan andere vogelsoorten drastisch verminderen, dat

nagenoeg de helft van de zoogdieren bedreigd is, dat 16 procent van de inheemse libellenfauna is uitgestorven, dat 6 procent van de hogere plantensoorten verdwenen is en 25 procent met uitsterven wordt bedreigd, ...

Meer natuur en bos gevraagd

Om de natuur goed te laten functioneren en een rijke verscheidenheid aan planten en dieren voor de toekomst veilig te stellen, moet in de eerste plaats meer ruimte voorbehouden worden voor bos en natuur. Wanneer natuurgebieden te klein worden, krijgen allerlei negatieve invloeden zoals luchtvervuiling of waterbezoedeling vrij spel. Indien de natuur te sterk versnipperd raakt, kunnen planten en dieren zich niet meer verplaatsen van het ene natuurgebied naar het andere, waardoor ze zich niet meer kunnen voortplanten. Ze zijn ten dode opgeschreven, herstel verloopt dan uiterst moeizaam of wordt zelfs onmogelijk. Het is dus belangrijk de nog schaarse natuurgebieden te bewaren, uit te breiden en onderling met mekaar te verbinden.

Een eerste aanzet daartoe werd eind 1997 gegeven met de goedkeuring van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV). Volgens de bindende bepalingen van dit RSV moet er 38 000 ha natuur en 10 000 ha bos bijkomen in

Vlaanderen. Dit moet de basis vormen voor een samenhangend Vlaams Ecologisch Netwerk, afgekort VEN. Dit netwerk bestaat uit Grote Eenheden Natuur en Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling (de GEN's en GENO's), die onderling met mekaar verbonden worden via natuurverbindingsgebieden en natuurverwevingsgebieden. Het decreet natuurbehoud van januari '98 nam deze doelstellingen over en legt de deadline voor de inhaalbeweging voor meer ruimte voor natuur op januari 2003. Belangrijk is tenslotte ook de volgende passage in het regeerakkoord van de paars-groene coalitie: *"Het tekort - in verhouding met de andere functies - aan natuur in ons land resulteert in een enorme ecologische druk op de groen- en natuurgebieden. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, dat voorziet in 10 000 hectare ecologisch verantwoorde bosuitbreiding en 38 000 hectare extra natuurgebied, en het decreet natuurbehoud worden volledig gerealiseerd."*

De Vogel- en Habitatrictlijn tot nu toe lege doos in Vlaanderen

Om zeldzame vogelsoorten en kwetsbare habitats te behouden voor de toekomst, vaardigde de Europese overheid in 1979 de Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn uit. Op basis van deze richtlijnen moeten de lidstaten "Speciale Beschermingszones" aanduiden en daarbinnen de nodige beschermingsmaatregelen opleggen voor de bescherming en instandhouding van de bedreigde habitattypes en soorten. Echter, na ruim 20 jaren blijven verschillende bepalingen uit voornoemde richtlijnen nog steeds dode letter.

In Vlaanderen liet de toepassing van deze Europese richtlijnen veel te wensen over. Zo werden verschillende waardevolle gebieden die aan de wetenschappelijke criteria van de richtlijnen voldoen niet afgebakend, terwijl andere gebieden meer gedeeltelijk werden aangeduid. Bovendien zijn de beschermingsmaatregelen binnen deze zones zeer zwak. Sinds de invoering van de Europese Vogelrichtlijn in 1979 zijn verscheidene van de bijzonder te beschermen vogelsoorten volledig of nagenoeg volledig uitgestorven. Meer dan 70 procent van de te beschermen soorten staan nog steeds als 'bedreigde soorten' vermeld op de Vlaamse Rode Lijst en zowel de kwantiteit als de kwaliteit van hun leefgebieden gaat nog steeds onrustwekkend achteruit. Ook heel wat soorten en habitats die krachtens de Habitatrictlijn bescherming genieten stellen het niet goed.

Het hoeft dan ook niet te verbazen dat ons land door de Europese Commissie in gebreke werd gesteld wegens het niet naleven van de richtlijnen. In haar rapport somt de Europese Commissie zo maar eventjes 437 punten op van tekortkoming in de verschillende wetten

en decreten van ons land, met name het natuurdecreet, het bosdecreet en het duinen-decreet.

Minister Vera Dua heeft nu een stappenplan uitgewerkt om aan de Europese kritiek tegemoet te treden. In eerste instantie wordt de afbakening van de "Speciale Beschermingszones" herbekeken. Voor de milieubeweging is het daarbij belangrijk dat alle gebieden die aan de wetenschappelijke criteria voldoen ook effectief worden afgebakend. Uit de laatste inventaris van Belangrijke Vogelgebieden van Birdlife International is immers gebleken dat er in Vlaanderen momenteel minstens 6 Belangrijke Vogelgebieden zijn die in alle opzichten aan de afbakeningscriteria van de Vogelrichtlijn voldoen en die dus volgens de bindende bepalingen van deze richtlijn als bijkomend Vogelrichtlijngebied dienen aangeduid te worden. Dit is bovendien belangrijk voor de rechtszekerheid van alle betrokken eigenaars en grondgebruikers, aangezien het Europees Hof stelt dat de richtlijnen ook gelden voor gebieden die voldoen aan de criteria, maar niet als dusdanig zijn aangemeld door de lidstaten.

Daarnaast moet ook de bestaande wetgeving worden herzien. Zo is het belangrijk dat het instrument "natuurinrichting" kan toegepast worden in alle Vogel- en Habitatrictlijngebieden en niet alleen - zoals vandaag het geval is - in de speciale beschermingszones die gelegen zijn in het VEN. Op die manier kunnen verbods- en gebodsbepalingen ook opgelegd worden aan de eigenaars en gebruikers van de speciale beschermingszones en niet alleen aan de overheid. Zolang dat niet verandert, zullen de Vogel- en Habitatrictlijnen lege dozen blijven in Vlaanderen.

Groene gewestplanwijzigingen

De realisatie van deze mooie principes op het terrein lijkt echter niet van een leien dakje te lopen. De vorige regering startte in 1997 met gewestplanherzieningen – op basis van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen – om meer natuur- en bosgebieden in te kleuren. Verschillende gewestplannen werden herzien, wat tot nu toe resulteerde in ongeveer 3000 hectare extra groengebieden. Veel te weinig dus om in 2003 te komen tot 48 000 hectare bijkomende bos- en natuurgebieden. Meer zelfs, aan dit tempo is nog 25 jaar nodig om de vooropgezette doelstellingen te kunnen realiseren.

Er is dus nood aan een structurele inhaalbeweging. Daarom kondigde minister Vera Dua eind vorig jaar aan dat er een kaart zou opgemaakt worden van de "gewenste natuurlijke structuur". Deze kaart, die richtinggevend is en aangeeft welke gebieden in aanmerking komen voor opname in het VEN, moet als "onderlegger" dienen voor toekomstige herzieningen van het gewestplan. Op die manier kan voorkomen worden dat voor elke vierkante meter nieuw natuurgebied eindeloos gediscussieerd moet worden. De afwerking van de kaart van deze gewenste natuurlijke structuur, die aangekondigd was voor eind juni, is ondertussen uitgesteld tot begin september. Hopelijk is dit geen veeg teken aan de wand.

Niet alleen op papier

Niemand heeft een boodschap aan een nieuw natuurgebied op het gewestplan, als dat in de praktijk wordt uitgebaat als intensief landbouwgebied, als er illegale weekendverblijven staan of als er op gemotorcrosst wordt. Natuurgebieden

moeten ook in de praktijk ontwikkeld en beheerd worden. Daarvoor is in de eerste plaats het decreet op het natuurbehoud van belang. Met het instrument van de "natuurrichtplannen" uit het natuurdecreet kan gezorgd worden voor een aangepast beheer en kunnen gebods- en verbodsbepalingen worden opgelegd aan gebruikers en eigenaars. Probleem is echter dat deze natuurrichtplannen slechts eenduidend kunnen opgemaakt worden in gebieden van het VEN. Tot vandaag is echter nog geen enkel VEN-gebied afgebakend. Eens de kaart van de gewenste natuurlijke structuur klaar is, moet daar dan ook onmiddellijk gestart worden met de afbakening van het VEN. Bijkomend probleem is echter dat het VEN volgens het natuurdecreet enkel kan afgebakend worden binnen groengebieden van het gewestplan. Op vrij korte termijn kan dus gestart worden met de aanduiding van VEN-gebieden binnen de groen- en natuurgebieden op het gewestplan. Vervolgens kunnen voor deze gebieden alvast natuurrichtplannen worden opgemaakt. Voor de 38 000 ha nieuwe natuurgebieden moet eerst het gewestplan worden herzien en kan pas daarna het VEN worden aangeduid.

Meer centen voor bos en natuur

De allerbeste garantie voor natuurontwikkeling en -beheer is nog altijd de aankoop en de erkenning van een gebied als natuurreservaat. De schamele 1 procent gebiedsoppervlakte voor erkende natuurreservaten moet daarom gevoelig worden uitgebreid. Ook hier stelt het regeerakkoord dat er een structurele inhaalbeweging zal komen. Zo heeft paars-groen zich tot doel gesteld om nog tijdens deze legislatuur 15 000 hectare bos-, duin- en natuurgebied (à rato van 3000 hectaren per jaar) te verwerven. Omdat deze doelstelling vandaag reeds bij lange na niet gehaald wordt, heeft minister Dua recent aangekondigd werk te zullen maken van een vereenvoudiging van de logge aankoopprocedures. Bovendien zullen nieuwe instrumenten – zoals grondruil en de subsidiëring van lokale besturen – worden uitgewerkt om in toekomst vlotter natuur- en bosgebieden te kunnen verwerven.

Voor wie meer wil lezen heeft Natuurreservaten vzw twee interessante publicaties klaar:

- * Snelschrift over de toepassing van de Vogel- en Habitatrichtlijn in Vlaanderen
- * Referatenbundel over "De Vijfde Dag", met daarin het standpunt van Natuurreservaten, de administratie en de bevoegde ministers over natuurontwikkeling in Vlaanderen.

Natuurreservaten vzw, Kon. St-Mariastraat 105, 1030 Brussel, tel. 02/245.43.00.

Voorontwerpdecreet intercommunales

Tekst: Bart Martens

Op 6 juli laatstleden bracht de Milieu- en Natuurraad Vlaanderen (Mina-Raad) advies uit over het voorontwerpdecreet intergemeentelijke samenwerking. Met dat voorontwerpdecreet wil de Vlaamse regering de samenwerkingsvormen tussen gemeenten gemakkelijker, transparanter en democratischer maken. Het beperkt democratisch toezicht op de intercommunales door de gemeenteraad en de weinig democratische werking en representativiteit zijn trouwens een oud zeer. Herwaardering van de gemeenteraden, diversificatie in de samenwerkingsvormen en het afschaffen van gemengde intercommunales - met vertegenwoordiging van de private sector - zijn de kernwoorden.

Vooraf dat laatste is revolutionair. Het uitbesteden van het beleid inzake nutsvoorzieningen als elektriciteit en gas via de gemengde intercommunales aan private monopolisten zoals Electrabel en Distrigas, was in Vlaanderen zowat de regel geworden. De regering wil alleszins het decreet nog rond krijgen voor de installatie van de nieuwe gemeenteraden op 1 januari 2001. Vandaar dat Mina-Raad en SERV slechts 10 dagen kregen om een spoedadvies uit te brengen.

Intercommunales zijn geen melkkoe

In haar advies benadrukt de Mina-Raad ondermeer de noodzaak tot een heldere en controleerbare taakomschrijving van de intercommunale. Een intercommunale mag bijvoorbeeld geen impliciete afgeleide doelstellingen hebben die de oorspronkelijke taken doorkruisen. Zo moet een intercommunale die instaat voor elektriciteitsdistributie in de eerste plaats energiediensten aanbieden en mag ze niet verworden tot een melkkoe voor de gemeentebegroting. In die zin acht de Raad het overigens logisch dat de eventuele winst, inclusief de uitgekeerde dividenden, die een intercommunale maakt hetzij door de intercommunale, hetzij door de deelnemende besturen binnen de doelstellingen van de intercommunale geïnvesteerd wordt.

Geen uitholling gemeentelijke bevoegdheden

De Raad vraagt ook garanties opdat gemeentelijke bevoegdheden - bijvoorbeeld de opmaak van een gemeentelijk milieubeleidsplan - door de intercommunale structuren niet worden ondergraven. In dat verband merkt de Raad overigens op dat de beleidsplanning van een intercommunale niet strijdig mag zijn met de gemeentelijke plannen zoals de gemeentelijke milieubeleidsplannen. De procedure die de goedkeuring van een beleidsplan door de intercommunale voorafgaat moet dezelfde garanties van openbaarheid en inspraak bieden als de gemeentelijke plannen

en voorafgaand de instemming krijgen van de gemeenteraden van de deelnemende gemeenten.

Gedaan met gemengde intercommunales

Mina ondersteunt de principiële keuze van de Vlaamse regering voor zuivere intercommunales. De aanwezigheid van private partners in de beheerstructuur leidt immers tot belangenvermenging en kan aanleiding geven tot monopolievorming, waardoor de keuzevrijheid van de samenwerkende gemeenten beperkt wordt. Uiteraard kunnen zuivere intercommunales taken uitbesteden aan private rechtspersonen door middel van een openbare aanbesteding of het afleveren van concessies. Deze taken kunnen volgens de Raad slechts éénduidig omschreven technisch-uitvoerende taken zijn. Het mag niet zo zijn dat de beleidsplanning zelf onder de vorm van een concessie aan de privé wordt uitbesteed.

Ook regeling voor 'verticale' samenwerkingsvormen noodzakelijk

Het voorontwerp decreet regelt enkel horizontale samenwerkingsverbanden tussen gelijke besturen op hetzelfde niveau. De verticale integratie van het milieubeleid doet echter in toeneemende mate ook de noodzaak tot verticale samenwerkingsverbanden tussen verschillende overheidsniveaus groeien. Denken we maar aan de milieu- en andere convenants die worden afgesloten tussen de Vlaamse overheid en de lokale besturen. Daarom is Mina voorstander om naast of zelfs boven dit voorontwerp decreet een "decreet bestuurlijke samenwerking" uit te werken waar diverse verticale samenwerkingsverbanden een wettelijke onderbouw krijgen. De Raad verwacht dat een dergelijk decreet ook garanties biedt om belangenvermenging en "rechter en partij"-situaties uit te sluiten. De toezichthoudende, de vergunningverlenende en de opdrachthoudende overheden moeten telkens andere instanties zijn. ■

advies

NIEUW LABEL VOOR DUURZAAM BOSBEHEER

PEFC-bomen
missen de boot

Recent lanceerde Woodnet haar referentiesysteem voor de certificering van duurzaam bosbeheer in België. Woodnet, opgericht in 1997, groepeerde het merendeel van de beroepsfederaties uit de Belgische houtketen, gaande van de bouseigenaars tot de houtverwerkers en -handelaars, en wordt gefinancierd door de Waalse overheid. Al lijkt het zeer hoopvol dat de houtsectoren zelf initiatieven nemen om te komen tot een duurzamer bosbeheer, zijn er ernstige bedenkingen te maken bij de wijze waarop Woodnet te werk gaat en tot de evaluatiecriteria is gekomen.

Tekst: Esmeralda Borgo

Woodnet kreeg, als mede-oprichter van de PEFC, de Pan-European Forest Certification Council, de opdracht om Belgische criteria voor een certificeringssysteem voor duurzaam bosbeheer uit te werken. PEFC werd destijds opgericht om een houtcertificeringssysteem op Europees niveau, PEFC (Pan European Forest Certification Scheme) te lanceren. De toepassing van een dergelijk systeem zou de consument de waarborg moeten bieden dat het hout dat hij aankoopt met PEFC-label, gecultiveerd werd volgens de criteria van duurzaam bosbeheer. De leden van PEFC zijn, net zoals Woodnet, organisaties die de federaties uit de houtketen per Europese lidstaat vertegenwoordigen. PEFC werd officieel gelanceerd op 30 juni 1999.

Het voorstel van certificeringssysteem van Woodnet is gebaseerd op PEFC, dat aangepast moest worden aan de ecologische, sociale en economische realiteit van de verschillende gewesten van België. Analoge initiatieven in Finland, Noorwegen en Zweden werden al goedgekeurd door PEFC en Woodnet hoopt dit lijstje voor België zo snel mogelijk aan te vullen.

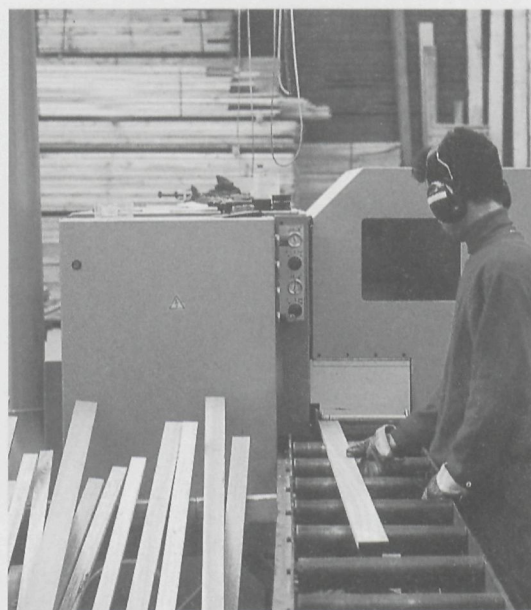
Antwoord op FSC

Het PEFC-certificeringssysteem is vanuit de houtsector ontstaan als reactie op FSC (Forest Stewardship Council). FSC is een internationale niet-gouvernementele organisatie die werd opgericht in 1993 en streeft naar een duurzaam bosbeheer overal ter wereld en dit via het instrument certificering. Het initiatief is ontstaan als positief antwoord op de vele boycotacties ten aanzien van

het gebruik van tropisch hout en vertrekt van het principe dat, waar het hout ook vandaan komt, er in de eerste plaats gestreefd moet worden naar duurzame exploitatie. Bepaalde bouseigenaars vonden FSC echter ongeschikt voor kleine bouseigendommen - voor wie het label te duur zou zijn - en meenden dat FSC teveel in handen lag van de NGO's. FSC is nochtans een internationale organisatie met afgevaardigden uit zowel milieuverenigingen, organisaties voor de rechten van inheemse volkeren, als bedrijven uit de bossector en de houthandel. Bij het nemen van beslissingen worden de stemmen gelijk verdeeld over drie "kamers": een ecologische, een sociale en een economische kamer. Bovendien wordt gestemd bij gekwalificeerde meerderheid, waardoor FSC vermijdt dat één kamer volledig in de kou gezet wordt. Ook heeft FSC een antwoord gevonden op het probleem betreffende de kleine bouseigendommen door de mogelijkheid voor groepsregistrering te voorzien, wat certificering voor de betreffende kleine eigenaars financieel haalbaar maakt. Essentieel bij FSC is dat de individuele eigenaar bewust kiest voor en de verantwoordelijkheid heeft over het duurzaam beheer van het eigen bos.

PEFC-criteria: geen uitdaging voor bouseigenaars

De algemene criteria voor duurzaam bosbeheer uit de Ministeriële Conferentie van Helsinki (1993) vormen het referentiekader voor PEFC. Daarnaast worden ook verwijzingen gemaakt naar indicatoren en aanbevelingen uit de Ministeriële Conferentie van Lissabon (juni 1998). Het wordt echter aan de leden van PEFC overgelaten in welke mate deze voor hun regio worden overgenomen. Het vrijblijvende en vage

karakter van de voorwaarden die zijn vooropgesteld, heeft tot gevolg dat PEFC-initiatieven per land sterk kunnen verschillen. Ook het referentiesysteem van Woodnet blinkt uit in vaagheid en een gebrek aan gekwantificeerde indicatoren. De verantwoording van Woodnet hieromtrent luidt dat men wel verplicht was een dergelijk "algemeen" document voor te leggen omwille van de beleidsverschillen tussen de gewesten. De organisatie merkt op dat *"het antwoord van elk gewest op het referentiesysteem preciezer zal moeten zijn"*.

Certificering op regionaal niveau

Woodnet stelt ook dat de aanvraag van het certificaat bij voorkeur door het Waalse, Brusselse en Vlaamse Gewest gebeurt. Bij PEFC kan certificering immers op grote schaal plaatsvinden, wat overigens wordt aanbevolen om zogezegd discriminatie ten opzichte van kleine boscigenaars te vermijden. Zo overweegt men alle bossen van Wallonië in één keer te certificeren. Het systeem verliest op die manier wel alle geloofwaardigheid. Groeps-certificering, waarbij boscigenaars zich in groep kunnen laten certificeren, maar waarbij de individuele verantwoordelijkheid centraal blijft, is de enige garantie om tot een geloofwaardig én financieel haalbaar systeem te komen. De aanpak van PEFC is dan wel kostenbesparend maar heeft tot gevolg dat daadwerkelijk gemotiveerde eigenaars die investeren in een effectief duurzaam bosbeheer, ontmoedigd worden.

Participatie?

De wijze waarop de voorwaarden zijn ontwikkeld, wordt ook op de korrel genomen. Het is immers enkel de houtsector die betrokken is bij het opstellen van het certificeringsschema. Er worden wel pogingen ondernomen om de indruk te wekken dat NGO's geconsulteerd worden. In België stelt Woodnet in diverse van haar publicaties dat zij overleg heeft gepleegd met alle relevante stakeholders, inclusief Bond Beter Leefmilieu (BBL) en Inter-Environnement Wallonie (IEW). BBL werd niet gecontacteerd, laat staan geconsulteerd en heeft dit per brief laten weten. Ook IEW heeft opgemerkt dat een interventie in de Waalse Hoge Bosraad geen consultatie is en dat zij bovendien niet akkoord gaat met een aantal aspecten in het systeem. Er rijzen bijgevolg ernstige vragen bij de uitgebreide lijst van organisaties (waaronder vakbonden en vertegenwoordigers van consumentenbelangen) die Woodnet, naar eigen zeggen, geraadpleegd zou hebben.

Effectieve raadpleging van de milieubeweging had ertoe geleid dat het referentiesysteem zou hebben verwezen naar het advies van de Mina-Raad dat op 6 oktober 1998 unaniem werd goedgekeurd. Dit advies kwam er naar aanleiding van een resolutie door het Vlaamse Parlement in maart van datzelfde jaar waarin de Vlaamse Regering gevraagd werd om criteria voor een duurzaam bosbeheer op te stellen. Binnen Mina werd een ad hoc werkgroep opgericht waaraan onder meer de Vlaamse Hoge Bosraad (met een meerderheid van privé-eigenaars) deelnam. De criteria, opgesteld binnen de Mina-Raad, geven een invulling aan de ecologische, sociale en economische functie van het bos. Zo zijn er, wat de ecologische functie betreft, onder andere concrete criteria voor meer inheemse bomen, de ontwikkeling van

natuurlijke biotopen, kapvlakten, dood hout in het bos, oude bomen, een verbod op chemische bestrijdingsmiddelen, ... Binnen de economische functie zijn er criteria voor productendiversiteit. Wat de sociale functie betreft, is recreatie heel belangrijk en is dit aspect, naast onder meer cultuurhistorische elementen, ook in de criteria uitgewerkt. In tegenstelling tot Woodnet heeft de Belgische FSC-werkgroep de Mina-criteria wel overgenomen.

PR-stunt ten koste van de consument

Vrijblijvende criteria, gebrek aan overleg met belanghebbenden buiten de sector, gebrek aan individuele verantwoordelijkheid en slechts een beperkte controle op naleving. De vraag rijst of de sector wel effectief de bedoeling had een certificaat met label voor daadwerkelijk duurzaam bosbeheer te lanceren. Gaat het niet veeleer om een PR-stunt? Of erger nog, een manier om een bestaand label, FSC, dat in België wel is vertrokken vanuit de consensus binnen het Mina-advies van 1998, onderuit te halen? Zonder grondige wijzigingen aan het referentiesysteem zal de aanpak van Woodnet er in ieder geval toe leiden dat daadwerkelijk duurzaam bosbeheer ontmoedigd wordt. Jammer ook voor de consument, op zoek naar houtproducten afkomstig uit duurzaam beheerde bossen, die nog maar eens in de war wordt gebracht door een nieuw en voorlopig onbetrouwbaar label.

DE MYTHE VAN DE AUTO ALS UITGEKNEPEN CITROEN

Verlaging accijnzen zet ons op verkeerde weg

Tekst: Bart Martens

Eind juni 2000 organiseerden de ministers Reynders en Durant een rondetafelconferentie met vertegenwoordigers van de wegvervoersector rond de zogenaamd uit de pan swingende brandstofprijzen.

De wegtransporteurs vroegen een accijnsverlaging om de negatieve economische weerslag van de prijsstijging te kunnen compenseren. De ministers speelden toen met het idee de accijnzen gedifferentieerd te verlagen. Zulke verlaging geeft echter een compleet verkeerd signaal. De transportsector wordt nu reeds zwaar overgesubsidieerd en draagt slechts een beperkt deel van de veroorzaakte kosten. Als deze kosten niet dringend worden aangerekend, zal het gemotoriseerd wegverkeer alleen maar verder toenemen en zal ons land nooit zijn internationale milieudoelstellingen kunnen halen. De voorgestelde differentiatie van de accijnzen in functie van de milieuvriendelijkheid is daarom alleen maar te verantwoorden als dit gebeurt in een operatie van algemene accijnsverhoging. In plaats van "milieuvriendelijke" brandstoffen goedkoper te maken, moeten juist de vuilere brandstoffen verhoudingsgewijs veel duurder worden. Differentiëren is goed maar het moet in de andere richting.

Externe kosten zijn die kosten die een automobilist niet zelf draagt, maar afwentelt op de anderen. Het gaat om kosten veroorzaakt door geluidshinder (met daaraan gekoppelde gezondheidskosten, verminderde waarde woningen,...), luchtvervuiling, klimaatsverandering, congestiekosten en infrastructuurkosten. Exclusief de infrastructuurkosten, lopen deze externe kosten in ons land op tot bijna 6 procent van het BNP!

Hoeveel wordt nu reeds betaald?

Uit een recente studie van het Europees Milieuagentschap (EEA) in Kopenhagen blijkt dat België slechts 6,8 procent van de reële externe kosten aan de weggebruikers doorrekent. Dat is veruit het laagste percentage van gans de Europese Unie. De studie toont aan dat ons land voor het jaar 1991 een goede 26 miljard BEF aan inkomsten uit het wegvervoer opstreek, terwijl de jaarlijkse externe kosten tot circa 350 miljard BEF oplopen.

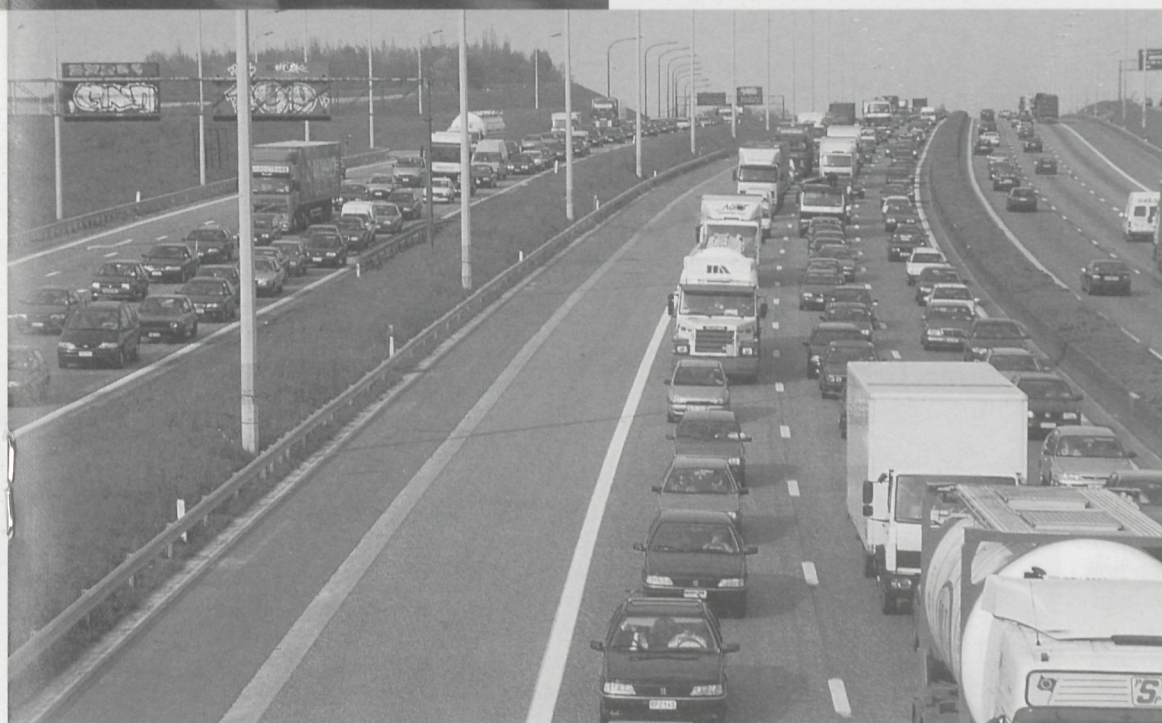
De 26 miljard BEF aan inkomsten vormen een schril contrast met het overzicht aan fiscale opbrengsten dat in het jaarverslag van FEBIAC wordt gepubliceerd. Zo vermeldt FEBIAC voor 1990 een totaalopbrengst van 240 miljard BEF. De berekeningen van FEBIAC zijn echter een schromelijke overdrijving. De fiscale afschrijvingsmogelijkheden worden bijvoorbeeld niet in rekening gebracht, terwijl de BTW op herstellingen, aankoop batterijen en onderdelen, verkeersboetes en dergelijke wel als inkomsten worden aanzien.

Goedkope brandstof is asociaal

Het feit dat niet alle gemaakte kosten aan de infrastructuurgebruikers worden doorgerekend is asociaal. Burgers die over geen wagen beschikken of er veel rationeler mee omspringen, betalen mee de factuur veroorzaakt door de veelrijders. Uit de reeds aangehaalde studie van het Europees Milieuagentschap blijkt trouwens zeer verrassend dat in 1994 in ons land 24 procent van de huishoudens geen wagen bezat. Dat het hier niet alleen gaat om lagere sociale klassen blijkt uit het feit dat van die 24 procent autoloze gezinnen, slechts 7 procent zich ook geen wagen kon permitteren! Auteloos leven blijkt dus in vele gevallen een bewuste keuze. Dat deze mensen nu mee

te responsabiliseren. Dat kan via een drastische (in functie van de milieuvriendelijkheid van de brandstof gedifferentieerde) accijnsverhoging of via een kilometerbelasting. Als alle kosten via een accijnsverhoging zouden worden doorgerekend, dan moeten de brandstofbelastingen oplopen tot meer dan 100 BEF per liter voor benzine, terwijl de belasting op een liter diesel tot circa 200 BEF moet opklimmen! Dat geeft pas een beeld van de hoogte van de externe kosten. Het spreekt voor zich dat zulke hoge brandstofbelastingen slechts kunnen ingevoerd worden samen met de buurlanden. Het regulerend effect van zulke hoge kilometerbelastingen zal echter teniet worden gedaan door het op de markt brengen van veel zuiniger wagens, zodat de toenemende congestie niet kan worden tegengegaan. Om die reden – en om tanktoerisme tegen te gaan – is een kilometerbelasting veel interessanter. Bovendien laat een kilometerheffing via GPS-systemen (Global Positioning System) een tijd- en plaatsgebonden differentiatie toe. Via zo'n systeem van rekeningrijden kunnen ook tijd- en plaatsgebonden congestiekosten worden doorgerekend. De Europese milieuorganisatie Transport & Environment heeft recent concreet uitgewerkte voorstellen gelanceerd om een GPS gestuurde kilometerheffing op Europees niveau in te voeren.

moeten opdraaien voor de enorme kosten van de autosolisten is niet te verantwoorden. Deze mensen zijn pas de echte citroenen. Veel autoloze gezinnen die geen aandeel hebben in de enorme kosten van het wegvervoer, hebben wel meer dan de autogezinnen te lijden onder de door het wegvervoer aangebrachte schade. De autoloze gezinnen beschikken immers niet over de mogelijkheid om met de wagen de door het wegverkeer verpeste stedelijke gebieden te ontvluchten om in het schaarse groen te gaan wonen of er te gaan ontspannen. Zij dragen de lasten van de overgesubsidieerde mobiliteit, de lusten zijn voor de automobilisten en transporteurs.

Kilometerheffing via GPS

Het wordt dus dringend tijd om de weggebruikers

Sociale correcties buiten milieubeleid

Natuurlijk kan een beleid gericht op een juiste prijs voor wegvervoerders gevolgen hebben voor de inkomensverdeling. Lage en gemiddelde inkomens zullen proportioneel meer getroffen worden. In plaats van om sociale redenen een uitzondering te maken op het beginsel "de vervuiler betaalt", is het hier echter veel zinvoller om de extra inkomsten te gebruiken om de eventuele negatieve effecten op de inkomensverdeling recht te trekken via bijvoorbeeld een belastingsvrije eerste loonschijf, de verhoging bestaansminimum, ... en te voorzien in een vorm van basis-mobiliteit via een opstaprecht voor openbare vervoersdiensten, een minimale frequentie en snelheid openbaar vervoer, ...

Bronnen:

- European Environment Agency, "Are we moving in the right direction? – Indicators on transport and environment integration in the EU", TERM 2000, Kopenhagen, 2000. De studie van het EEA kan worden gedownload op: <http://themes.eea.eu.int/binary/t/term 2000.pdf>
- B. De Borger, S. Proost, "Mobiliteit: de juiste prijs", Leuven/Apeldoorn, 1997.
- P. Kageson, "Bringing the Eurovignette into the Electronic Age: the need to change Directive 1999/62/EC to allow kilometre charging for heavy goods vehicles", T&E00/4, june 2000. Kan ook worden gedownload op: <http://www.t-e.nu>

tekst: Martine Langen

Geen reden tot ongerustheid: alledaagse bedreigingen van gezondheid en milieu, Natasha Gerson en Wilja Jurg, uitgeverij Van Gennep, Amsterdam, 2000, 264 p.; 34,90 gulden, ISBN 90-5515-207-2, boekhandel.

Vlamingen kijken nogal eens op naar het Nederlandse milieubeleid, dat cijfermatig en wettelijk zo goed onderbouwd is. Maar hoe zit het met de handhaving? Is die in Nederland zoveel beter dan in Vlaanderen? De auteurs, onderzoeksjournalisten van beroep, hebben zo hun twijfels hieromtrent. Ze doken drie jaar lang van de ene ongezonde zaak in de andere. Een aluminiumsmelterij in Dedemsvaart, een nucleaire wasserette in Coevorden, de Bijlmerramp, ... telkens wordt de bevolking gesust dat er niets aan de hand is. Ondertussen moeten de burgers die last hebben van gezondheidskwalen zelf het verband bewijzen tussen hun kwaal en het vervuilende bedrijf in hun buurt.

Natuurbeheer: een kijk op de praktijk, Frans Verstraeten, Stichting Limburgs Landschap, Hasselt, tel. 011/24.21.57, 1999, 105 p., 300 BEF incl. verzendingskosten of ter plaatse ophalen.

Praktische gids geschreven door de algemeen coördinator terreinbeheer van de stichting. Naast een theoretisch gedeelte met onder meer criteria bij het maken van keuzes binnen het natuurbeheer, komen de verschillende leefgemeenschappen aan bod zoals bossen, graslanden, heide, moerassen en plassen. Een overzicht van de gevoerde beheersmaatregelen en de resultaten ervan in de door de stichting beheerde gebieden sluit het boek af.

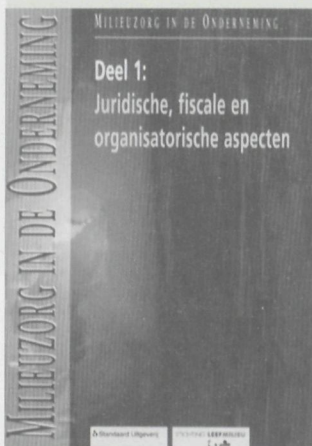
VRIND 99: Vlaamse regionale indicatoren, Brussel, 2000, Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, 336 p., 500 BEF overschrijven op het rek.nr. 091-2202012-44 van het departement AZF m.v.v. Vrind 99, ISBN 90-403-0107-7, ook recente cijfers op de website www.vlaanderen.be/statistiek.

Jaarlijkse Vlaamse indicatoren, ingedeeld in zeven beleidsdomeinen. Vooral het hoofdstuk "leefbaar Vlaanderen" zegt ons meer over actuele trends in leefmilieu en ruimtelijke ordening. Leefmilieu biedt een uitgewerkte set van indicatoren om de ontwikkelingen in de samenleving en het beleid op te volgen. Een aantal conclusies. De leefmilieuproblematiek leeft sterk bij de bevolking. Er is een draagvlak voor nog strengere normen indien de Europese normen niet gehaald worden. Er wordt vooruitgang geboekt op een aantal domeinen maar de beleidsdoelstellingen zijn ambitieus en moeilijk te halen binnen de vooropgestelde termijnen.

Ruimtelijke ordening ligt controversiëler. Met name het verkleinen van de perceelgrootte voor bouwgronden en het streng handhavingsbeleid worden door maximum de helft van de bevolking gesteund. Onveiligheid en onaantrekkelijkheid van de stad zorgen ervoor dat vooral gezinnen met kinderen de stad niet verkiezen als woonplaats. Mensen overtuigen om de wagen thuis te laten blijft een moeilijk karwei. Toch is een meerderheid van de bevolking gewonnen voor prioritaire investeringen in openbaar vervoer en is bereid om van vervoersalternatieven gebruik te maken als de nodige faciliteiten worden uitgebouwd.

Milieuzorg in de onderneming, deel 1 "Juridische, financiële en organisatorische aspecten" 783 p., en deel 2 "Gids voor de milieucoördinator" 391 p., coördinator Helga Van der Veken, Standaard Uitgeverij en Stichting Leefmilieu/KBC, Antwerpen, 1999, 2500 BEF en 1557 BEF (zonder 6% BTW), ISBN 90-341-9585-6 en 90-341-9503-1, boekhandel.

In deel 1 kan je enkele motieven vinden voor bedrijfsintern milieumanagement en de beginselen van het Vlaams milieubeleid. Een bijdrage over de samenhang tussen bouwvergunning en milieuvergunning. De wetgeving Vlare I en II vanuit de praktijk, bodemsanering en afvalstoffenwetgeving. Meer bedrijfsgericht is de aansprakelijkheid voor

De milieubibliotheek van BBL

De milieubibliotheek is open elke maandag en dinsdag van 09u30 tot 12u30 en van 13u30 tot 16u30. Bezoekers maken best eerst een afspraak.

De milieubibliotheek biedt je 19.000 boeken en 300 tijdschriften ter inzage aan, naast gratis brochures over een hele reeks milieuthema's. Uitleenen kan niet, maar kopies maken wel.

Schriftelijke en telefonische aanvragen en e-mail worden zo snel mogelijk beantwoord.

Meer info bij Martine Langen op tel. 02/282.17.38, fax 02/230.53.89, e-mail milieu.bibliotheek@bblv.be. Ook via de BBL-website <http://www.bondbeterleefmilieu.be> kan je het bibliotheekbestand raadplegen.

milieuschade, verzekeraarbaarheid en de kostenbeheersing van milieuprojecten, info over milieueffingen en subsidies. Verschijnt jaarlijks.

In deel 2 kan je vooreerst de wetgeving rond de verplichte aanstelling van een milieucoördinator in het bedrijfsleven vinden. Dan krijg je het takenpakket op een rijtje gezet en de gids vervolgt met de hulpmiddelen voor de milieucoördinator. Risico-analyse, metingen en registraties, verslaggeving, milieuauditing en milieuadministratie zijn de werkmiddelen. Tot slot nog een greep uit de informatiebronnen zoals de milieudocumentatiecentra en de databanken op het internet. Verschijnt tweejaarlijks.

De ScheldeAtlas: een beeld van een estuarium, Schelde Informatie Centrum, Middelburg <http://waterland.net/sic>, 1999, 120 p.; 19,50 gulden, ISBN 90-369-3434-6, boekhandel.

Het boekwerk bundelt een trits aan gegevens over de Schelde en de Westerschelde en dit op een grensoverschrijdende wijze. Vijftig kaarten met bijhorende tekst leren je werkelijk alles over de Schelde. Zoek je gegevens over stortlocaties, inpolderingen, sedimenttransporten, visgronden, bodemdieren, cadmiumconcentraties of archeologie? Je vindt dit en nog veel meer in deze toegankelijke atlas aan een laag prijsje.

Duurzaam milieu, vergankelijke aandacht: een onderzoek naar meningen, media en milieu, Masje Nas, Sociaal en Cultureel Planbureau, Elsevier bedrijfsinformatie, Den Haag, 2000, 142 p., ISBN 90-5749-524-4, boekhandel.

De publieke belangstelling voor milieu daalt langzaam, ook bij ons. De media is blijkaar van grote invloed op de aandacht voor de milieuproblemen. Veel informatie over milieuproblemen wordt gegeven door politici en miliegroeperingen en wordt door de media verspreid. In dit onderzoek gaat het vooral over de meningsvorming over het milieu en de rol die de media daarin speelt.

Nieuwsbrief MilieuPraktijk, Standaard Uitgeverij en Vereniging Milieu Deskundigen, Antwerpen, uitgave sinds 1999, 6 maal per jaar, 1595 BEF per jaar voor abonnement, tel. 03/285.72.00 of e-mailen naar sandrina.stuckens@standaard.com

Deze nieuwsbrief richt zich vooral tot de praktijkmensen zoals bijvoorbeeld milieucoördinatoren en biedt concrete oplossingen en suggesties op het vlak van wetgeving, beleid, management, technologie en wetenschap. De redactie is een team uit de bedrijfsweld, de overheid en de academische wereld. Hoofdredacteur is Helga Van der Veken van de Stichting Leefmilieu. Met praktische inlichtingen zoals contacten, publicaties en adressen.

Beraad omtrent mobiliteit, Vlaamse Stichting Verkeerskunde, Mechelen, te verkrijgen bij Langzaam Verkeer, Leuven, tel. 016/23.94.65, 1999, 44 p., 200 BEF zonder verzendingskosten, e-mail LV@langzaamverkeer.be

Mobiliteitsbeleid is onontbeerlijk geworden. Maatregelen die onze automobilititeit zullen inperken zijn nochtans niet populair. Erg belangrijk is daarom de publieke betrokkenheid bij dit beleid. De opmaak van een gemeentelijk mobiliteitsplan bijvoorbeeld, kan de gelegenheid zijn om een draagvlak voor mobiliteitsbeleid te vinden. Deze brochure biedt een praktische handleiding hiervoor en geeft antwoord op vragen zoals hoe, waarover en met wie een beraad organiseren over mobiliteit.

OKTOBER 2000 : Maand van de energiebesparing

De Vlaamse overheid organiseert in oktober 2000 de 'maand van de energiebesparing', en dit in samenwerking met tal van organisaties. De eerste week en alle weekends van oktober worden voorbehouden aan de doelgroep 'huishoudens'.

Datum/plaats	Onderwerp	Doelgroep	Organisator
2 oktober, Brussel	Openingsseminarie : rationeel energiegebruik : van communicatie tot gedragswijziging	Alle	VIREG : Geert Flips (tel : 02/553 39 49)
2-8 oktober en 15 oktober, regio Mechelen	Campagne rationeel energiegebruik : bezoek solar 2002, hoorzittingen optie 7 milieubeleidsplan, fietstocht langs energiezuinige woningen, bouwteam	Huishoudens	IGEMO (i.s.m. Mondo) : Luk De Rooms (tel : 015/28 77 50)
Vanaf 5 oktober, Antwerpen	Praktijkgerichte cursusreeks over hernieuwbare energie (6 sessies)	Huishoudens	Elcker-Ik : Christel Grieten (tel : 03/218 65 60)
7 oktober, nm Adegem	Bezoek aan kleine pv-installatie voor de doe-het-zelver	Huishoudens	Lenoir Invest : Geert Lenoir (tel : 050/71 51 01)
7 oktober, Vlaanderen	Vormingsdag : Voordrachtsessies bij energiezuinige woningen	Huishoudens	EH2O (i.s.m. CZE) : Eric Jansseune (tel : 03/353 39 16)
8 oktober, regio Antwerpen	Fietstocht langs energiezuinige woningen	Huishoudens	VIBE (i.s.m. EH2O) : Peter Thoelen (tel : 03/2397423)
8 oktober, Lier	Energie-Expo voor het brede publiek : interactieve tentoonstelling	Huishoudens	PIME Lier : Gerd Goris (tel : 015/31 95 11)
2-8 oktober, Waasland	Elektriciteitscampagne : energiezuinige toestellen in het Waasland	Huishoudens	ABLLO : Jenny De Laet (tel : 03/770 01 58)
2-8 oktober, Limburg	Campagne "1000 daken in de watten"	Huishoudens	Interelectra : Guido Claes (tel : 011/26 63 07)
15 oktober, Gent	Rondleiding in Oxfam-gebouw : - voor particulieren enerzijds - voor bouwheren, architecten en aannemers anderzijds	Huishoudens, bouwheren, architecten, aannemers	Oxfam : Marc Bontemps (tel : 09/218 88 99)
22 + 29 oktober Vlaanderen	Lage energiewoningen in de kijker	Huishoudens	BBL : Dirk Van Regenmortel (tel : 02/282 17 20)

oktober 2000

Overige themaweken : 09-15 oktober : industrie en kmo
16-22 oktober : gemeenten en tertiaire sector
23-29 oktober : onderwijs

- Wenst u **deel te nemen** aan een activiteit : Neem contact op met de betreffende organisator.
- Voor **meer informatie** en een laatste stand van zaken : <http://www.vireg.be/oktober>
- **Zelf een activiteit organiseren** : Contacteer VIREG : Markiesstraat 1, 1000 Brussel, (tel : 02/553 39 49, e-mail : vireg@vireg.be).

Ja, ik wil op de hoogte gehouden worden van de activiteiten die tijdens de maand van de energiebesparing worden georganiseerd.

Naam
Straat Nr Bus
Postnummer Gemeente

Vlaamse Instelling voor het Rationeel Energiegebruik

Stuur of fax deze bon naar : ministerie van de Vlaamse Gemeenschap,
Vireg, Markiesstraat 1, 1000 Brussel – fax (02) 553 39 17

Informatie van de Vlaamse Overheid

ECO Nationale Natuur- en Gezondheidsbeurs 2000

Meer info (ook in verband met groepsreducties) over ECO Natuur- en Gezondheidsbeurs bij de organisator: Gil Claes, tel. 014/26.48.41, fax 014/26.51.01, ecobeurs@gilclaes.be

Op 13, 14 en 15 oktober van dit jaar vindt in de Grenslandhallen te Hasselt voor de vierde maal de ECO Natuur- en Gezondheidsbeurs plaats. Bij de vorige editie kende de beurs een nooit geziene belangstelling: zo'n 16 000 geïnteresseerde bezoekers uit binnen- en buitenland vonden hun weg naar de Limburgse hoofdstad. Voor dit jaar zijn de verwachtingen dan ook hoog gespannen. De dioxineperikelen uit een recent verleden beïnvloeden nog steeds het koop- en leefgedrag van de bevolking. Getuige hiervan is onder meer de fikse toename van

het marktaandeel bioproducten. Bovendien zijn de termen 'natuurlijk' en 'gezond' eindelijk verlost geraakt van hun alternatieve bijklank.

De organisatoren zien het dit jaar dan ook groots: het groeiende aantal standhouders vindt nu een comfortabel onderkomen in twee zalen, waardoor voldoende ruimte gecreëerd wordt voor een rustige, ontspannen en gezellige sfeer, ook voor de bezoeker. De diversiteit van het aanbod op de ECO-beurs is ondertussen genoegzaam bekend. Zo komen de meest uiteenlo-

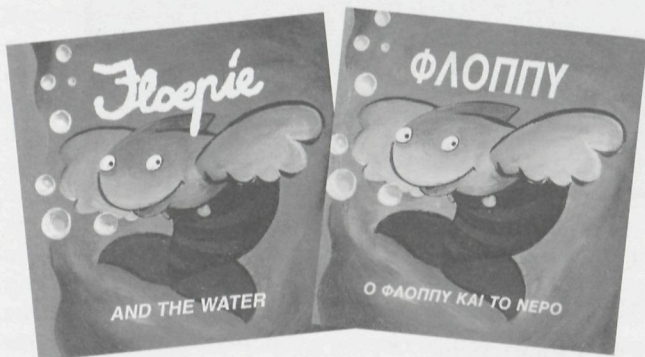
pende thema's aan bod. Een onvolledige greep uit het aanbod: gezonde voeding, milieubewust wonen en (ver)bouwen, homeopathie, kleinschalige waterzuivering, ecotoerisme, milieuvriendelijke onderhoudsproducten, een heuse bio-versmarkt, ...

ECO Natuur- en gezondheidsbeurs wil zich bij uitstek profileren als een evenement voor de hele familie. Daarom werd de toegangsprijs tot 200 BEF beperkt. Kinderen beneden de 14 jaar mogen zelfs gratis binnen, indien ze vergezeld zijn door hun ouders. En

nog een extraatje: met hun toegangskaartje kunnen de ECO-bezoekers tijdens hetzelfde weekend gratis een bezoekje brengen aan de Japanse Tuin te Hasselt. Tenslotte genieten scholen en groepen vanaf 20 personen een verminderd tarief. En niet vergeten: Lijnen doe je gratis in Hasselt!

Floepje gaat internationaal

In 1996 besloot de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), in overeenstemming met het door de Vlaamse regering uitgestippelde milieubeleid, een grotere klemtoon te leggen op het doelgroepenbeleid. Dat betekent dat de verschillende vervuilers (industrie, landbouw, gezinnen, ...) er afzonderlijk toe worden aangespoord om milieubesparende maatregelen te treffen. In dat kader startte VMM met de aanmaak van een educatief pakket voor het onderwijs. Het werd een multimediaal pakket, bestaande uit onder meer boekjes en lesbladen, video's, spellen, posters, zelfklevers en poppetjes. De eerste publicaties, bedoeld voor kleuters en het eerste leerjaar, zagen datzelfde jaar het levenslicht onder de

titels "Floepje en het water" en "Floepje en de lucht". Ondertussen werden er reeds voor beiden boekjes samen 200 000 exemplaren verspreid en is Floepje voor velen geen onbekende meer.

Het project werd in 1996 ook uitgekozen als modelproject om te worden voorgesteld op de jaarlijkse conferentie van Green Spider, het Europees overlegplatform voor milieucommunicatie. Daar werd meteen de basis gelegd voor de interna-

tionale carrière van Floepje. Het kinderboekje "Floepje en het water" raakte via deze internationale contacten immers tot in Zuid-Afrika en tot op Cyprus.

Voor Zuid-Afrika werd het een officieel project toen de Vlaamse regering in 1997 een bezoek bracht aan het land. Het Zuid-Afrikaanse ministerie van Leefmilieu vroeg of het boekje in het Engels kon worden vertaald en kon worden aangepast aan de Zuid-Afrikaanse con-

text. Ondertussen wordt het pakket reeds gebruikt in de provincie Gauteng - voorheen Transvaal - en is het land alvast van plan met het project door te gaan. Ook het Leefmilieu ministerie van Cyprus vroeg of het boekje kon worden vertaald naar het Grieks en aangepast aan de lokale situatie. Momenteel wordt de Cyprische versie dan ook al gebruikt in diverse basisscholen.

advertentie

Plaats u de 1000ste zonneboiler?

DUURZAAM EN ONDERHOUDSVRIJ

GEbruiks-VRIENDELIJK

MET VIJF JAAR GARANTIE

MET SUBSIDIE-MOGELIJKHEDEN

MEER DAN 15 JAAR ERVARING

GRATIS OPLEIDING VOOR WIE ZELF WIL INSTALLEREN

SPAAR ENERGIE EN MILIEU MET EEN IZEN ZONNEBOILER

IZEN nv
Vredestraat 38, B-2600 Berchem
tel. 03/286 79 79 • fax 03/286 79 77
www.izen.be

IZEN solar systems

Werk aan de waterwinkel!

Tekst: Patrick Verheye

Helaas zijn er bij tijd en stond heuse overstromingen nodig om het failliet van het waterbeleid in Vlaanderen aan de kaak te stellen.

Daarnaast moest ook het vermanend vingertje van de Europese Commissie eraan te pas komen om Vlaanderen duidelijk te maken dat Aquafin NV de problematiek van het afvalwater op een inefficiënte manier aanpakt (*zie ook Dossier, pagina's 3 tot en met 9; nvdr*). Kommer en kwel in onze wateren dus ...

Nochtans zijn de principes en de toepassingsmogelijkheden van integraal waterbeheer langer dan vandaag gekend en geweten, maar worden ze in de realiteit slechts met mondjesmaat toegepast. Bond Beter Leefmilieu (BBL) meent dat de tijd dringt om echt werk te maken van integraal waterbeheer. Met het "Campagneplan: werken aan integraal waterbeheer" - een bijzonder leefmilieuproject - wil BBL een brede waaier aan betrokken doelgroepen sensibiliseren en informeren over de te bewandelen wegen om de verdiensten van het ecosysteem water te belonen met een duurzame inbedding in de postmoderne maatschappij van morgen.

Hieronder volgt een kort overzicht van de geplande activiteiten voor dit (eerste) werkingsjaar, uitgesplitst naar de verschillende doelgroepen.

Lokale besturen

In het najaar 2000 vindt in elke provincie een infodag omtrent de mogelijkheden van lokale besturen (gemeentebesturen en Polders & Wateringen) rond integraal waterbeheer plaats. De klemtoon ligt dan ook uitdrukkelijk op de uiteenzetting van concrete en puike realisaties van lokale besturen. Talrijke praktijkvoorbeelden van afkoppeling (gescheiden afvoer van regen- en afvalwater), vormen de rode draad van de vijf provinciale infodagen.

Noteer alvast volgende data in je agenda:

- 18 september (namiddag) – provinciale infodag in Antwerpen (Antwerpen)
- 26 september (namiddag) – provinciale infodag in Limburg (Hasselt)
- 25 september (namiddag) – provinciale infodag in Oost-Vlaanderen (Gent)

De andere data van de provinciale infodagen worden binnenkort definitief bekend. Bovendien gaan deze infodagen gepaard met de uitgave van de gemeentelijke handleiding "integraal waterbeheer": een praktijkgericht handboek dat wemelt van concrete voorbeeldprojecten: afkoppeling regen- en afvalwater, kleinschalige waterzuivering, grachtenbeleid, ...

Huishoudens

De eerste golf van de grootschalige publieks- en mediacampagne van Aminal om de burger te wijzen op een rationeel watergebruik is je wellicht niet ontgaan. Door samenwerking met socio-culturele organisaties en WWF, wil Bond Beter Leefmilieu deze campagne ondersteunen, concretiseren en dichterbij de man brengen.

Lokale natuur- en milieuverenigingen

BBL coördineert daarnaast het overleg met tal van lokale natuur- en milieuorganisaties om inzake de problematiek van afvalwaterzuivering en Aquafin NV een gemeenschappelijke beleidsstandpunt te formuleren.

De recreatieve sector

Voor de recreatieve sector staat een brochure op stapel met tal van haalbare mogelijkheden om duurzaam met water om te gaan.

Geïnteresseerd in één of meerdere activiteiten? Geef uw coördinaten door aan: Patrick Verheye, Bond Beter Leefmilieu vzw, Tweakerkenstraat 47, B-1000 Brussel, patrick.verheye@bbbv.be, tel. 02/282.17.27, fax 02/230.53.89.

NA UITHOLLING, UITSTELLING, AFVOERING ...

Ecotaks terug op politieke agenda

Tekst: Saar Van Hauwermeiren

De ecotakswet werd sinds haar goedkeuring in 1993 verschillende keren grondig gewijzigd. Hierdoor werd de ecotaks voor de meeste productcategorieën uitgesteld, afgevoerd en uitgehouden. Maar wie dacht dat de hoop op een nieuwe dynamiek in het ecotaksdossier voorgoed voorbij was, heeft het mis. De voorbije maanden werd namelijk een proces in gang gezet door de federale regering dat moet leiden tot een grondige evaluatie en herziening van de ecotakswetgeving.

De milieutaksen werden in de wetten van 1993 ter vervollediging van de federale staatsstructuur ingeschreven. De wet omschrijft de milieutaksen als taksen die worden geheven op een in het verbruik gebracht product, wegens de schade die het aan het milieu geacht wordt te berokkenen. De milieutaks is dus een fiscaal instrument dat die producten duurder maakt waarvoor er economisch aanvaardbare en milieuvriendelijker vervangingsproducten bestaan. Het doel ervan is de consumenten er toe aan te zetten recycleerbare, herbruikbare of minder vervuilende producten te kiezen. De wet beoogt de volgende productcate-

gorieën: drankverpakkingen, wegwerpartikelen, batterijen, verpakkingen, bestrijdingsmiddelen en fytofarmaceutische producten, papier en karton.

Uitholling

De bedoeling van de invoering van de ecotakswetgeving was en is het verbruik van producten die schade berokkenen aan het milieu, te beperken. De oorspronkelijke wet werd echter verschillende keren gewijzigd en de datum van inwerkingtreding van de milieutaksen werd meermaals verschoven. Door die wijzigingen kwam de essentie van de wet niet van de grond: een preventief productbeleid voor milieuschadelijke producten en het centraal stellen van de bevoordeling van duurzame producten. Er werd bijvoorbeeld vrijstelling verleend voor de landbouwkundige toepassing van bestrijdingsmiddelen en het toepassingsgebied werd beperkt tot slechts enkele producten. Bovendien werden sectoren die bewijzen dat ze bepaalde percentages inzake hergebruik en recyclage haalden, vrijgesteld van de ecotaks. Die koppeling van de ecotaks aan vrijstellingspercentages heeft er uiteindelijk toe geleid dat het oorspronkelijk beoogde federale productbeleid is omgezet in gewestelijk afvalbeleid. Preventiebeleid werd omgezet in een beleid van selectieve inzameling en verwerking.

Een systeem van selectieve inzameling en recyclage kan vanuit milieuoogpunt wel degelijk zinvol zijn, maar dan moet het wel complementair uitgewerkt worden met een preventief beleid. Het mag er niet in de plaats van komen te staan. Selectieve inzameling en -verwerking moet met andere woorden georganiseerd worden voor die afvalproducten die niet of moeilijk te voorkomen zijn. Daarin falen de systemen die – met de stok achter de deur van de ecotaks – zijn "afgedwon-

gen". Deze systemen, waartoe onder andere FOST-Plus behoort, zijn in de plaats gekomen van de ecotaks veeleer dan ontwikkeld te worden in aanvulling op een preventiebeleid waarin de ecotaks één van de instrumenten is.

De wijze waarop de systemen van selectieve inzameling en -verwerking werden opgezet, werkt zelfs een preventiebeleid tegen. Zo mogen in het systeem FOST-Plus juist die verpakkingen waarvoor hervulbare of herbruikbare alternatieven op de markt zijn, met de blauwe zak van FOST-Plus worden meegegeven (plastic drankflessen, Tetrabriks, ...). Die verpakkingen waarvoor geen hervulbare alternatieven bestaan (botervlootjes, yoghurtpotjes, ...) en waarvoor selectieve inzameling en recyclage juist zinvol zou kunnen zijn, worden door FOST-Plus niet gerecycleerd. FOST-Plus legt zich dus toe op de verkeerde verpakkingen. Bovendien zorgt de wijze waarop de selectieve inzameling van batterijen en wegwerpverpakkingen georganiseerd wordt ervoor dat de drempel tot de aankoop van zulke wegwerpproducten verlaagd wordt. Zo worden wegwerpverpakkingen huis-aan-huis en tegen te lage kosten ingezameld, terwijl de inzameling van batterijen helemaal gratis gebeurt. Het is ook geweten dat de sorteerboodschappen zorgen voor een "vergoelijking" van het wegwerpgedrag. Mensen krijgen onterecht de indruk dat ze voor het milieu de beste keuze maken omdat hun verpakkingen of batterijen toch gerecycleerd worden (*"Batterijen sorteren ... de natuur respecteren"*). Nochtans is vanuit milieuoogpunt voorkomen nog altijd beter dan sorteren.

Terug naar de essentie

Door de ecotaks oneigenlijk te gebruiken om gewestelijke systemen van selectieve inzameling en verwerking af te dwingen, wordt de afvalbeheerhiërarchie niet gerespecteerd. Die stelt preventie prioritair boven materiaalrecuperatie. Daarom is het absoluut noodzakelijk terug te komen tot de oorspronkelijke bedoeling van de ecotaks en een systeem van taksen op te zetten waarbij zowel het bedrijfsleven als de consumenten worden aangemoedigd om de hoeveelheid afval tot een minimum te beperken, de schadelijkheid van producten te verminderen en de kwaliteit van het afval te verbeteren. Het instrument van de ecotaks kan daarbij trouwens ook uitgebreid worden naar andere productcategorieën, zoals kunstmest (beperking mestoverschot), solventhoudende verven (in de strijd tegen ozonverontreiniging) en niet-composteerbare luiers. De ecotaks moet dringend weer een instrument worden voor de toepassing van het principe "de vervuiler betaalt" en van het principe "brongerichte aanpak".

Deze principes zouden ook de leidraad moeten zijn bij het evaluatie- en herzieningsproces dat in juni werd opgestart door de federale regering. Een federale interkabinettenwerkgroep hield reeds hoorzittingen met verschillende sectoren. De milieubeweging werd niet rechtstreeks gehoord,

maar werd wel gevraagd een antwoord te formuleren op een vragenlijst, die zal overgemaakt worden aan de leden van de interkabinettenwerkgroep. De vier milieufederaties besloten een gemeenschappelijk antwoord te formuleren. Daarin wordt duidelijk gesteld dat er moet worden afgestapt van de koppeling van de ecotaks aan inzamelings- en recyclagepercentages. De ecotaks mag niet langer gezien worden als 'stok achter de deur' om bepaalde inzamelings- en recyclage percentages te halen, maar moet daadwerkelijk preventie en hergebruik stimuleren.

Kopzorgen

Dat een discussie ten gronde dringend nodig is, blijkt uit de geblokkeerde toestand waarin de wet zich nu bevindt. Voor de handhaving van de wet moeten de gewesten immers jaarlijks per materiaalsoort de gerealiseerde recyclagepercentages meedelen aan de administratie Douane en Accijnzen van het ministerie van Financiën. In 1996 bleken de recyclagedoelstellingen gehaald. Voor 1997 en 1998 werden evenwel geen gegevens door de gewesten overgemaakt. Op basis van gegevens uit het jaarverslag van Fost-Plus kan echter wel worden afgeleid dat de recyclagedoelstellingen voor 1998 op zijn minst voor drankkartons niet gehaald werden. Slechts 38,3 procent van de drankkartons werd in 1998 gerecycleerd, terwijl de wet op de ecotaks voor 1998 op 43 procent is vastgelegd. Voor 1999 is het percentage op 56 procent vastgepind, voor 2000 op 70 procent.

In principe zou de vrijstelling dus vanaf 1999 moeten vervallen zijn, wegens het niet halen van de recyclagedoelstellingen. Nu dit niet gebeurd is, worden bedrijven die reeds investeringen deden om de recyclagenorm te halen, serieus benadeeld.

Maar vooral bedrijven die geen inspanningen leverden, zouden zich kopzorgen moeten maken. De overgangperiode, waarbij de ondernemingen een vrijstelling van ecotaks verleend wordt als ze een vastgelegd recyclagepercentage halen, eindigt nog dit jaar. Op 1 januari zou dan een ecotaks van 15 BEF op alle drankverpakkingen worden ingevoerd! Althans, zo staat in de wet vermeld. Reden te meer om dringend werk te maken van preventie. Vandaar trouwens ook de plotse bezorgdheid van de federale regering om de ecotakswet bij te schaven.

Instrumentenmix

Hergebruik van drankverpakkingen en een goede organisatie van hergebruiksystemen dienen dus absoluut geoptimaliseerd en gestimuleerd te worden. Dat een verpakkingssysteem met hervulbare flessen op milieugebied veruit te verkiezen valt boven éénmalige drankverpakkingen, blijkt uit een vergelijkende studie van verschillende

levenscyclusanalyses (LCA's) van drankverpakkingen, verricht door Bond Beter Leefmilieu in opdracht van de intercommunale Regionale Milieuzorg. Niet de selectieve inzameling en recyclage, wel de transportafstand en het aantal retourtrips van hervulbare verpakkingen blijken doorslaggevend te zijn voor de uiteindelijke score. In de Vlaamse context met een heel dichtbevolkte markt, met het dichtste wegen- en spoorwegennet ter wereld en met de aanwezigheid van verschillende brouwerijen, melkerijen en frisdrankproductiecentra zijn de voorwaarden voor een retoursysteem qua transportafstand en bereikbaarheid in elk geval gunstig.

Het beleid dient hier op een consequente manier op in te spelen. Ecotaksen op wegwerpverpakkingen, zonder enige uitzondering, vormen hiertoe een geschikt instrument wegens hun regulerend effect. Bovendien moet er ook werk worden gemaakt van standaardisatie van herbruikbaar verpakkingsmateriaal en het subsidiëren van investeringen in herbruikbare verpakkingssystemen, vermits zo'n investeringen duurder zijn dan éénmalige verpakkingssystemen. Momenteel worden dergelijke bedrijven eerder ontmoedigd omwille van een onstabiel wettelijk kader.

Een betere afstemming van het federaal en het gewestelijk beleid ten aanzien van specifieke categorieën van producten en afvalstoffen en het op punt stellen van een optimale instrumentenmix is wellicht de grootste uitdaging. Daarbij kunnen op federaal vlak volgende instrumenten ingezet worden: productnormen - bijvoorbeeld verbod van de meest schadelijke producten en stoffen -, quota - bijvoorbeeld verplicht aandeel hervulbare verpakkingen -, ecotaks, ecobonus - bijvoorbeeld groene BTW of vermindering van accijnzen voor milieuvriendelijke producten -, statiegeldsystemen voor verhoging van inzamelings- en recyclagegraad, ... De discussie rond de ecotaksherziening zal in elk geval in deze bredere context moeten gevoerd worden. ■

Een integraal afvalbeheer met zicht op resultaat. Dat hebben wij steeds voor ogen.

Indaver staat garant voor een integraal en duurzaam beheer van afvalstoffen. Hierbij staan veiligheid, zorg voor milieu, kwaliteit en openheid voorop. Zo streven we naar een duurzame samenleving in een gezond leefmilieu, voor onszelf én voor de generaties die na ons komen.

Indaver, voor een duurzaam afvalbeheer

Bezoek onze stand op IFEST, standnummer 1400

INDAVER

MINISTER VAN MECHELEN GAAT VERDER OP DE INGESLAGEN WEG Afbreken **is** rechtvaardig

tekst: Erik Grietens

Met de recente sloop van een illegale woning in de bossen van Langdorp staat de gedwongen afbraak van bouwovertradingen weer volop in de actualiteit. Het nu gevoerde handhavingsbeleid is nochtans niet nieuw: reeds in 1994 werd een overleg opgestart tussen de administratie Ruimtelijke Ordening en het parket om een consequent beleid te kunnen voeren tegen bouw misdrijven. Er werd afgesproken om bij het handhavingsbeleid een onderscheid te maken tussen overtradingen in kwetsbare gebieden, zoals bos- en natuurgebieden en deze daarbuiten.

In deze kwetsbare gebieden wordt steeds het herstel in de oorspronkelijke staat gevorderd, met een dwangsom. Dit prioriteitenbeleid voor kwetsbare zones – dat ook toegepast wordt door minister Van Mechelen – is gerechtvaardigd. Bouwovertradingen in kwetsbare gebieden hebben immers tal van negatieve milieueffecten: vernietiging van de vegetatie, watervervuiling, landschappelijke schade, verstoring van de rust, ... Bovendien heeft iedereen in het kleine en dichtbevolkte Vlaanderen het recht om te kunnen genieten van ongerepte natuur- en bosgebieden. Vlaanderen is, na Ierland, nu al de bosarmste regio van Europa. Het is dan ook onverantwoord deze schaarse gebieden te laten verkwanselen door allerlei illegale bouwsels.

Wat nu gebeurt is dat een chronologische lijst wordt opgemaakt van afbraakvonnissen die zijn uitgesproken door de rechtbank, maar nog niet werden uitgevoerd door de overtreder. Deze systematische aanpak van vonnissen is ingevoerd om niet het verwijt te krijgen dat alleen de "gemakkelijke" overtradingen worden aangepakt en dat de grote overtreders vrijuit gaan. Minister Van Mechelen en de administratie doen dus gewoon wat ze in een rechtsstaat horen te doen: vonnissen uitvoeren.

Voorkomen is beter dan afbreken

Hoe groot het probleem van bouwovertradingen in Vlaanderen juist is, valt moeilijk in te schatten. Uit onvolledige cijfers van de Vlaamse Gemeenschap blijkt echter wel dat in de periode 1980-2000 meer dan 40 000 processen verbaal (PV) werden opgesteld tegen bouw misdrijven. Bij benadering worden er elk jaar dus zo'n 2000

bouwovertradingen vastgesteld in Vlaanderen. Het gaat hierbij wel alleen om bouwovertradingen waartegen effectief een proces verbaal werd opgemaakt. Wegens een nijpend personeelsgebrek kan de bouwinspectie echter zelf geen misdrijven opsporen en wordt meestal enkel een PV opgesteld nadat een klacht werd ingediend. Het blijft natuurlijk een open vraag in hoeveel gevallen geen PV werd opgemaakt.

Het is onmogelijk te achterhalen in hoeveel gevallen het over ernstige, flagrante overtradingen gaat (zoals woningen en chalets in natuur- of bosgebied). Wel weten we dat door de administratie tegen ongeveer 15 000 van de 40 000 bouwovertradingen het herstel in de oorspronkelijke staat werd gevorderd. De cijfers die minister Van Mechelen recent bekend maakte geven eenzelfde beeld. Zo blijkt dat er vorig jaar 2376 PV's werden opgemaakt. Dat zijn er 600 minder dan in 1998. Vorig jaar werden door de rechtbank 329 vonnissen uitgesproken, waarbij 141 keer het herstel in de oorspronkelijke staat werd uitgesproken.

Het probleem van illegaal bouwen is dus alleszins vrij omvangrijk. De cijfers tonen ook aan dat in de eerste plaats werk moet worden gemaakt van preventie. Daartoe biedt het nieuwe decreet ruimtelijke ordening belangrijke nieuwe mogelijkheden. Zo werd in het decreet opgenomen dat alle vastgoedmakelaars, notarissen, ... bij de verkoop van grond steeds de juiste bewoordingen uit het decreet en de gewestplannen moeten overnemen, waardoor bijvoorbeeld geen landbouwge-

bied of recreatiegrond meer verkocht kan worden als "bouwzone". Bovendien moet altijd duidelijk vermeld worden of en wat er gebouwd kan worden op de verkochte gronden. Daarnaast kan vanaf nu een administratieve dwangsom worden opgelegd bij het niet naleven van het stilleggen van de werken. De politie of de bouwinspectie kan steeds in een vroeg stadium werken stilleggen, waardoor nadien geen volledig afgewerkte woning moet worden afgebroken. Vroeger gebeurde het echter maar al te vaak dat een overtreder gewoon verder bouwde als illegale bouwwerken werden stilgelegd door de politie. Daartegen was in de wet geen sanctie voorzien. Nu kan in dat geval onmiddellijk een administratieve boete van 200 000 BEF worden opgelegd elke keer de stillegging wordt overtreden.

De beste preventieve werking gaat natuurlijk nog altijd uit van het – desnoods gedwongen – afbreken van illegale bouwsels. Zo blijkt ondertussen dat overtredders steeds meer zélf overgaan tot het afbreken van een bouwmisdrijf. Ook daarom is het doortastend optreden tegen bouwmisdrijven van minister Van Mechelen (en zijn voorgangers) belangrijk. Afgelopen jaar voerde veertig procent van de overtredders het herstel reeds uit na het opmaken van een PV. Twintig procent doet dat als ze een dagvaardiging in de bus krijgen en tien procent bij de uitspraak van de rechtbank. Van de overige dertig procent gaat één op drie over tot afbraak binnen de periode die door de rechter wordt uitgesproken en negentien procent na een aanmaning, na een dreiging met gedwongen afbraak of als ze een dwangsom aan hun been hebben. Slechts in één procent van de gevallen – momenteel zou het in totaal voor de voorgaande jaren om zo'n 60 dossiers gaan – moeten uiteindelijk de bulldozers uitrukken.

Asociaal en onmenselijk?

Tegenstanders van het harde handhavingsbeleid vinden het laten afbreken van woningen onmenselijk en sociaal. Overtredders zouden vaak sociaal behoeftig zijn en nergens meer terecht kunnen. Dit sociaal probleem wordt echter sterk overdreven: niet elke bewoner of eigenaar van een

weekendverblijf of een andere onvergunde woning is kansarm. Sociale argumenten worden maar al te vaak misbruikt in de hoop verdere afbraken te voorkomen. Bovendien moeten sociale problemen niet opgelost worden ten koste van de goede ruimtelijke ordening. Wel is het zo dat werk moet gemaakt worden van een degelijk sociaal woonbeleid om te voorkomen dat minder kapitaalkrachtige mensen geen goede woning kunnen vinden. Op dit punt heeft Vlaanderen een grote achterstand in te halen. Een vergelijking met Nederland bijvoorbeeld leert dat meer dan 40 procent van de woningen in Nederland sociale huurwoningen zijn, in Vlaanderen is dat amper 5 procent. En ook de kwaliteit van de sociale woningen in Vlaanderen laat nog veel te wensen over. Sociale woningen worden nog al te vaak aanzien als tweederangswoningen.

Een andere vaak terugkerende "rechtvaardiging" voor illegale bouwsels is het zogenaamde gedoogbeleid van gemeentebesturen. Omdat gemeenten vaak jarenlang oogluikend hebben toegestaan dat overtredders illegale gebouwen optrekken, zijn deze overtredders jarenlang voor de gek gehouden en zouden ze nu recht hebben op het behoud van hun illegale woning. Dit is de omgekeerde wereld: een slecht beleid van gemeenten kan onmogelijk ingeroepen worden ter rechtvaardiging van eigen misstappen. Overtredders moeten niet beloond worden voor hun onwettige daden! In het overgrote deel van de bouwovertreddingen gaat het trouwens louter om een non-beleid van de gemeentelijke overheid en pure speculatie op een politieke "oplossing". Als echter duidelijk misleiding door een gemeentebestuur kan aangetoond worden – bijvoorbeeld een gemeente die riolering of kabel aanlegt in illegale verkavelingen –, moet de gemeente kunnen opdraaien voor de kosten van afbraak en aansprakelijk gesteld kunnen worden voor een schadevergoeding.

Een gedoogbeleid is bovendien een bestraffing voor al de overige bouwers en verbouwers die zich wél aan de regels houden. Mensen die illegaal woningen optrekken in landbouw-, bos- of natuurgebied beslissen zelf dat ze zeer goedkope natuur-, bos- of landbouwgrond mogen omzetten in dure bouwgrond. Zo bleek bijvoorbeeld dat voor de overtredding in Langdorp amper 175 BEF per m² werd betaald voor de "bouwgrond". Daarnaast ontlopen deze overtredders zo de onroerende voorheffing en registratierechten op vastgoed, belastingen die voor "eerlijke" bouwers vaak hoog kunnen oplopen. Dergelijke overtreddingen niet aanpakken is dan ook onrechtvaardig voor de rest van de samenleving.

Het harde optreden tegen bouwovertreddingen is dus niet sociaal of onmenselijk, maar integendeel rechtvaardig en noodzakelijk. Men kan zich trouwens de vraag stellen waarom nog structuur- of gewestplannen moeten worden opgemaakt of nog natuur- en bosgebieden zouden beschermd worden als deze toch ongestraft ontsierd kunnen worden met illegale bouwsels. In het natuurarme Vlaanderen moet omzichtig met de schaarse open ruimte worden omgesprongen. De individuele belangen van mensen die de wet aan hun laars lappen zijn ondergeschikt aan het recht van iedereen op niet-verstoorte natuur. Hierover zou in een rechtsstaat zelfs geen discussie mogen bestaan.

BOUWMISDRIJVEN EN PUBLIEKE HUISVESTING IN ITALIË 'No condono'

Tekst: Pascal De Decker

'Een vrouw die zichzelf in brand steekt, een politicus die haar voorbeeld volgt, een radeloze man die dreigt zich met een gasfles op te blazen op het dak van zijn illegaal gebouwde woning'. In La Storta, een voorstadje van Rome was het net oorlog. De schepen van Openbare Werken wilde er duizenden illegale woningen laten slopen. Wie de kosten niet betaalde, kon zijn stuk grond inleveren; zonder pardon wordt er beslag op gelegd.

In Italië is het een fenomeen: illegaal bouwen. Het land is bezaaid met gebouwen zonder vergunning. Tussen 1971 en 1984 werden zo maar even 2 700 000 illegale woningen opgetrokken. Tot voor kort werd dit als volgt geregeld: regel-

matig kondigde de regering in Rome een algemeen pardon af, een 'condono'. De illegale huisbouwers konden dan tegen een flinke vergoeding alsnog een vergunning krijgen. Dit gebeurde een laatste keer, onder Berlusconi, in 1994 met de mededeling dat het nu echt afgelopen zou zijn. Zonder gevolg: tussen 1994 en 1988 verrezen er zo maar even 232 000 gebouwen zonder vergunning. Ze hebben een gezamenlijke oppervlakte van 32 miljoen m² en een vastgoedwaarde van 29 000 miljard lire (580 miljard BEF/23 miljard Euro).

Een nieuwe wet tegen bouw misdrijven

Begin dit jaar werd, op voorstel van de minister van Leefmilieu en Openbare Werken Micheli, een wet tot afbraak van bouwvoertredingen goedgekeurd. De nieuwe wet beoogt twee zaken, namelijk het vereenvoudigen van de bestaande procedure van de wet van 1985 en het doen verdwijnen van de zogenaamde 'ecomonsters', dit zijn de bouwvoertredingen in waardevolle gebieden, zoals de vallei van de tempels in het Siciliaanse Agrigento (zie kader: nvdr). Voor deze laatste opdracht kunnen vanaf nu de prefecten de hulp inroepen van het leger. De prefecten, de bovenlokale administratieve besturen, worden ingeschakeld omdat in het verleden is gebleken dat de gemeenten vaak onmachtig waren, vooral in het Zuiden, waar ze geconfronteerd bleven met de omertà van de Mafia.

Er zijn verschillende motieven waarom het geweer van schouder is veranderd, waarom de regering de 'condono' wenst te vervangen door de bulldozer. Er is in de eerste plaats het fiscale aspect: het in de periode 1994-1997 illegaal gebouwde vastgoed staat voor een ontduiking van de belasting van 6700 miljard lire (134 miljard BEF/54 miljard Euro). In de tweede plaats speelt het permanente sociale risico van het leven in illegaliteit, inclusief het gegeven dat de gezinnen diende te betalen bij elke 'condono' en dat men in de 'illegal cities' vaak diende te leven zonder

nutsvoorzieningen en infrastructuur, wat onaanvaardbaar is. Ten derde wordt ook in de strijd tegen de illegale constructies Europa erbij gehaald: iedereen moet zich aanpassen aan de regels van de Europese Unie en dat betekent ook dat 'merkwaardige inkomsten' voor de schatkist niet langer zijn toegelaten. Periodieke vergoedingen waarmee wetsovertreders zich kunnen vrijkopen, zijn dus niet langer toegelaten. Verder kadert de strijd tegen de illegaliteit ook in de strijd tegen de Mafia. Het is niet voor niets dat het overgrote aandeel van de overtredingen zich in het zuiden van het land bevinden. In de strijd tegen de Ecomafia wordt de regering trouwens opgejaagd door de milieubeweging *Legambiente*, die begin '99 nog het rapport *Ecomafia '99* publiceerde. Ook wenst de regering de vicieuze cirkel van illegaal bouwen en 'condono' te doorbreken: elk 'condono' uit het verleden was immers aanleiding voor weer een nieuwe golf van illegaal bouwen. Zo werden in het jaar na de laatste 'condono' 83 000 illegale constructies opgetrokken. Een record. Bovendien wenst de regering de slagkracht van de overheid te verhogen. De lokale overheden blijken immers steeds weer het illegaal bouwen te tolereren.

Begeleidingsmaatregelen

Het afbraakbeleid gebeurt echter niet zonder begeleiding: er worden sociale schokbrekers voorzien, er zijn kwaliteitsnormen geïntroduceerd en

een betere opvolging van de dossiers wordt nagestreefd.

La Valla dei Templi en het geval Agrigento

Ooit werd Agrigento de mooiste stad der sterfelijken genoemd. Onder de tempels met uitzicht op zee zijn er momenteel 1054 gebouwen zonder vergunning. Ongeveer 700 ervan staan in zone A waar er een absoluut bouwverbod heerst (1200 ha olijf- en amandelbomen). De strijd duurt er reeds meer dan 30 jaar. In '66 werd er voor het eerst een overtreding begaan met een groot schandaal als gevolg. Een onderzoekscommissie besliste dat er op dat stukje aarde nooit nog een steen mocht opgetrokken worden. Juist dan is men beginnen bouwen, eerst 's nachts, nadien ook overdag. Niemand leek zich van iets bewust. De aanmaningen van de inspectie kwamen bijna steeds als de huizen reeds quasi afgewerkt waren. De overtreders organiseerden zich in een comité en kozen hun eigen vertegenwoordigers in de gemeenteraad. Vanaf het ogenblik dat er sprake was van afbraak, begonnen ze in de straten te betogen. Als er sprake was van een inbeslagname, dreigden ze ermee een aanslag op de tempels te plegen. Dan brak de tijd van de 'milieustrijd' aan. Intimidaties, vendetta's, duistere gerechtelijke manoeuvres. De strijd leek in 1990 tot een eind te komen toen de Regio de grenzen van het archeologisch park definitief vastlegde en men van afbraak begon te spreken. Eerst over 28 huizen, dan nog eens 13, vervolgens 42. De overtreders kwamen nog maar eens in opstand en de bulldozers kwamen zelfs niet eens opdagen voor 7 woningskeletten. Er waren er zelfs nog die voortgingen met bouwen. De filosoof Empedocles die in de streek woonde, had het reeds 2500 jaar geleden begrepen en zei over de inwoners van Agrigento: "Ze eten alsof ze ieder ogenblik kunnen doodgaan en ze bouwen hun huizen alsof ze nooit moeten sterven" (bron: La Repubblica)

Sociale maatregelen

Grosso modo zijn er twee soorten sociale maatregelen voorzien. In de eerste plaats wenst de minister het leed te verzachten bij families met een laag inkomen, families die door de minister 'overtreders uit noodzaak' ('abusivismo di necessità') worden genoemd. Als deze families een inkomen hebben dat hen in principe recht geeft op een sociale woning, dit is wanneer ze een inkomen hebben beneden 25 miljoen lire (500 000 BEF/200 000 Euro) per jaar, mogen ze hun woning gedurende nog 3 jaar gebruiken. Het gebouw – dat weliswaar eigendom wordt van de Staat – wordt pas afgebroken nadat er een individuele oplossing voor alternatieve huisvesting werd aangeboden. De bewoners moeten gedurende die periode wel een vergoeding (een soort huur) die gelijk is aan 15 procent van hun inkomen betalen.

Een tweede sociale maatregel betreft de vrijmaking van middelen voor de bouw van sociale woningen voor huishoudens die illegaal gebouwde woningen betrekken. Daartoe is door de Italiaanse regering via een sociaal fonds onmiddellijk 1100 miljard Lire (22 miljard BEF/9 miljard Euro) vrijgemaakt. Deze publieke huisvesting is volgens minister Michelli *'het lichtend gezicht van de bulldozers'*.

Kwaliteitsattest

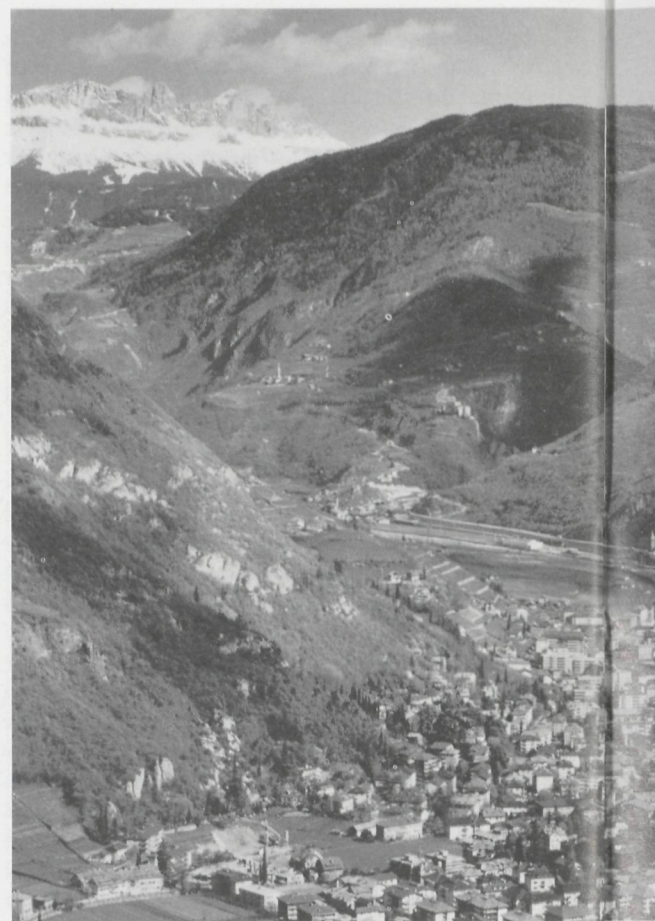
De strijd tegen de illegale woningen wordt gekoppeld aan de strijd tegen slecht gebouwde woningen. Illegale woningen zijn vaak slecht gebouwd en worden niet gecontroleerd. Het is de bedoeling om een attest in te voeren waarin voor elk gebouw de technische kenmerken worden beschreven. In dit attest zullen de structurele karakteristieken van het gebouw en van het bouwterrein worden opgenomen, evenals de wijzigingen die er worden aangebracht. Dit attest moet elke 10 jaar worden geactualiseerd. De coördinatie ligt bij de gemeente.

Knipperlicht

Ten einde het bouwen van illegale woningen te vermijden, worden ook de alarmprocedures aangepast. De gemeente, meer bepaald de gemeentesecretaris, wordt belast met het maandelijks doorsturen van de lijst van bouwovertradingen aan de nutsbedrijven. Deze mogen dan geen diensten - bijvoorbeeld elektriciteit - leveren. De elektriciteitsmaatschappij Enel heeft met de milieubeweging Legambiente en ANCI, dit is de vereniging van Italiaanse gemeenten, een protocol afgesloten met het engagement om de bepalingen van de wet uit te voeren. Niettegenstaande deze maatregel ook reeds in de wet van 1985 was ingeschreven, bleef hij dode letter en gebruiken bouwlustigen vervalste attesten om aan elektriciteit te geraken. Enel is voorlopig de enige maatschappij die een dergelijk protocol heeft ondertekend.

Kritiek

De voorzitter van Legambiente, E. Realacci, ziet de nieuwe wet wel zitten. Voor hem is het een teken van ommekeer waarop reeds lang is gewacht. Het WWF daarentegen is minder enthousiast. Voor hen gaat de wet niet ver

genoeg. Het zijn vooral de sociale correcties die kwaad bloed zetten. Door deze sociale correcties zullen de illegaal gebouwde woningen nog jaren kunnen blijven staan. Afbraak is immers onmogelijk zolang de bewoner of iemand van zijn familie er nog in woont. Het WWF betwijfelt immers of de regering er ooit zal in slagen om de nodige sociale woningen te bouwen. Indien niet, dan zullen de woningen langer dan de voorziene drie jaar in gebruik blijven.

De finaliteit van de wet is goed, zo stelt het WWF, maar het resultaat zou wel eens het tegenovergestelde kunnen zijn. Doordat men in huisvesting dient te voorzien van degenen wiens huis wordt afgebroken, zal er nog meer gebouwd moeten worden en zal er dus nog meer ruimte (ook illegaal) ingenomen moeten worden. In die zin zullen de voorziene sociale correcties de illegale bouwers belonen. Het WWF vindt dat de overheid de oplossing voor de woningnood in de bestaande bebouwing moet zoeken.

Illegaal bouwen versus sociale huisvesting in Italië

Het is nuttig om even stil te staan bij de ruimere context van bouwovertradingen in Italië. Massaal illegaal bouwen gebeurt immers niet in het lichtledige. De context van de specifieke politieke economie van vooral Zuid-Italië – de maffiageschiedenis met haar wonderbaarlijke mix van politiek en economie in ruil voor buit, macht en stemmen en waarin de magistratuur de ogen dichthoudt – met strikte stedenbouwkundige voorschriften en de specifieke condities op de woningmarkt zijn niet vreemd aan 'de drang' om dan toch maar illegaal te gaan bouwen.

Bovendien is de Italiaanse overheid inzake huisvesting ternauwernood tussengekomen, met tot

gevolg dat de Italianen met zowat de slechtste huisvestingscondities van de EU geconfronteerd worden. 21 procent van de Italiaanse huishoudens leeft in overbevolkte woningen tegenover 10 procent in de EU en bijvoorbeeld slechts 5 procent in België. 38 procent van de Italiaanse huishoudens vindt de woonkosten bovendien veel te hoog en stelt dat ze als een molensteen om hun hals hangen. In de EU geldt dit voor slechts 21 procent van de huishoudens, in België voor 22 procent.

De signalen voor deze situatie kwamen reeds in het begin van de jaren '80 aan het licht, maar de overheid stuurde haar (non)beleid niet bij. Integendeel, het beleid bleef vasthouden aan de promotie van het eigen woningbezit. Wanneer een overheid weinig investeert in publieke huisvesting, dan vallen de huishoudens voor hun huisvesting terug op de eigendomsmarkt of op de private huurmarkt. Omdat eigendomswoningen duur zijn, zijn ze niet toegankelijk voor de lage en zelfs middeninkomensgroepen. Het is dus de particuliere huurmarkt die instaat voor de opvang van zij die geen eigenaar kunnen worden.

De omvang van dit 'vangnet' is in Italië echter drastisch gekrompen. Tussen 1981 en 1991 daalde het aantal particuliere huurwoningen met 1,2 miljoen eenheden. Deels was dit het gevolg van de verkoop voor eigen bewoning, vooral in de steden. Maar daarnaast speelt ook de gewijzigde interesse van investeerders in vastgoed een

belangrijke rol: in de jaren na de Tweede Wereldoorlog was het omwille van de schaarste in huisvesting rendabel om te investeren in huurwoningen. Naarmate de tijd vorderde en de kwantitatieve tekorten afnamen, werd dit steeds minder het geval. Als gevolg van de groei van het toerisme werd steeds meer geïnvesteerd in tweede woningen en vakantiewoningen in toeristische streken en in de steden. Dit had niet alleen tot gevolg dat middelen die traditioneel voor de hoofdverblijfplaats bestemd waren, verdwenen, het had ook als effect dat de statistieken van de woningbouwproductie verkeerd werden ingeschat: woningen die niet bestemd waren voor hoofdverblijfplaats maakten 50 procent uit van de toename van de woningvoorraad tussen 1971 en 1981. Na dat jaartal nam het aandeel woning voor hoofdverblijfplaats weer wat toe, maar nog steeds 20 à 30 procent van de bijkomende woongelegenheden zijn tweede of vakantiewoningen. De woningmarkt in Italië is dan ook veel krappere dan algemeen wordt aangenomen.

Maar er is nog meer. De private huursector werd door een toenemende dreiging van uitzetting steeds minder een zinvol huisvestingsalternatief. Het probleem van de uithuiszettingen is een onverwacht neveneffect van de 'Fair Rent Act' van 1978. Het doel van de wet was om te grote prijsstijgingen op de particuliere huurmarkt tegen te gaan. Daartoe voerde de wet twee maatregelen in: de eerste betrof een regularisatie van de huurprijzen en de tweede de duur van het huurcontract. Een wettelijk huurcontract werd zo op 4 jaar gebracht. Daarna was de eigenaar of de huurder vrij om het contract te verlengen of niet. Het gevolg was dat op het einde van de eerste vier jaar heel wat eigenaars weigerden om de contracten te verlengen, waarna voor beide partijen een lange juridische lijdensweg volgde: vooreerst ontvingen huurders een aankondiging van contractbeëindiging, gevolgd door een bevel om de woning te verlaten, wat in een volgende fase juridisch bekrachtigd werd en de politie toeliet om de uithuiszetting uit te voeren. Daar de massale uithuiszetting finaal te delicaat bleek te zijn, was het politieke antwoord een uitstel van de implementatie. Daardoor zijn heel veel uitzettingsbevelen blijven liggen. In 1995 wachtten er 800 000 op uitvoering. Van deze grote groep hebben zij die er financieel wat beter voorstaan, met succes geprobeerd om eigenaar te worden. Een zwakkere groep heeft het zwaard van Damocles aanvaard en is blijven wonen. En een derde groep werd uitgezet. Dit betrof in bijvoorbeeld 1993 ongeveer 20 000 huishoudens.

Als kers op de taart werd er in 1993 een wet geïntroduceerd die oplegt om ook nog eens 50 procent van de publieke woningvoorraad te verkopen. Deze verkoop van sociale woningen en het regelmatig werkende 'generaal pardon' voor illegale bouwers in het verleden hadden als bedoeling om de armlastige staatskas te spijzen...

Pascal De Decker is wetenschappelijk medewerker aan OASes aan de Ufsia. Dit artikel is een samenvatting van een artikel dat eerder verscheen in het "Tijdschrift voor ruimte en planning" van de Vlaamse vereniging voor Ruimte en Planning (VRP).

De Vlaamse Milieumaatschappij houdt het voor u in de gaten.

(zie pag. 4)

Landbouwer, industrieel of gewone burger, de Vlaamse Milieumaatschappij houdt het voor u in de gaten. Zowel de kwaliteit van water, lucht en leefmilieu als uw bijdrage eraan. In haar nieuwe tijdschrift "de verrekijker" komt elke 3 maand één milieuthema aan de beurt. In het eerste nummer spit zij de landbouw grondig uit.

De Vlaamse Milieumaatschappij is het 'argus oog van Vlaanderen'. Op basis van voortdurende metingen controleert zij de kwaliteit van water, lucht en leefmilieu. Daarbij legt zij de vinger op de wonde en duidt ze oorzaken en gevolgen van de vervuiling aan. Tegelijk bepaalt ze hoe het anders en beter kan.

Ook u wil er waarschijnlijk meer over weten. Over de relatie tussen de landbouw en onze leefomgeving. Of meer algemeen, over hoe ons milieu eraan toe is. Over wat eraan gedaan wordt en wat u er zelf kan aan doen.

Bel de Vlaamse Infolijn op 0800/3 02 01. En vraag de eerste "verrekijker" aan. Of beter nog, neem een abonnement. Dan ontvangt u ook alle volgende nummers. Gratis. Da's geen geld voor een beter milieu.

De Vlaamse Infolijn
0800 / 3 02 01

elke werkdag tussen 9 en 19 uur